

Conceptualizing of National and Regional Decentralization: Identification of Conceptual Models and Measurement Indicators

Sanaz Abedi ¹, Ahmad Khalili ^{2*} and Seyed Abdolhadi Daneshpour ³

1. Master of Urban Planning, Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture and Urbanism, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran, City, Country
2. Assistant Professor, Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture and Urbanism, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran, City, Country
3. Professor, Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture and Urbanism, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran, City, Country

Highlights:

This article is the first in the urban planning theoretical literature to conceptualize. The presentation of measurable indicators of decentralization at the national and regional levels is based on a review of extensive literature.

ARTICLE INFO

UPK, 2025

VOL. 9, Issue 2, PP, 27-54

Received: 15 Apr 2023

Accepted: 13 Jun 2024

Article Type:

Research Article

Keywords: Decentralization, National Policy-making, Regional Balance, Decentralization Indicators

Cite this article:

Abedi, S., Khalili, A., Daneshpour, S.A. (2025). Conceptualizing of National and Regional Decentralization: Identification of Conceptual Models and Measurement Indicators. *Urban Plan Knowl*, 9(2), 27-54.

DOI:

[10.22124/UPK.2025.23956.1856](https://doi.org/10.22124/UPK.2025.23956.1856)

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Decentralization is considered a fundamental tool for achieving economic and administrative efficiency in different regions of the world and is often implemented as a response to three major factors: top-down centralized planning, the need for spatial justice and population distribution, and the existence of various problems and issues in centralized areas. As such, adopting a decentralized approach that takes into account the relative advantages of regions and their diverse environmental capabilities can lead to the growth and development of diverse settlements across a country. In most developing countries, concentration has been created in various fields based on the social, economic, and environmental conditions governing them. Furthermore, excessively centralized government management structures have resulted in the deprivation of basic standards for growth, development, and living well-being in all regions of the country. Consequently, many developed and developing countries prioritize decentralization as an essential strategy to address the needs of people in different regions. Despite increased research, significant conceptual confusion persists regarding decentralization. Researchers hold differing views on the concepts and definitions of decentralization, its underlying causes, and outcomes.

Methodology: The objective of the present study is to conceptualize national and regional decentralization and to identify conceptual models and measurement indicators using a descriptive-analytical approach within a comparative framework for evaluated components. To establish a theoretical framework, a documentary-library approach was utilized to identify factors affecting decentralization.

Results: After reviewing academic and international literature on decentralization, 50 indicators were selected to measure decentralization. Furthermore, a conceptual model was proposed to elucidate key factors involved in the decentralization process, including population, economic development, revenue, expenditure, geographical size, government structure, service provision, expert human resources, and access to knowledge and information.

*Corresponding Author: akhilili@iust.ac.ir

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

This conceptual model can assist policymakers and planners in developing optimal strategies for decentralization from centralized areas by examining the process, factors, and outcomes of decentralization.

Discussion: Decentralization is a complex, multidimensional concept without a single agreed definition. Many studies highlight its positive social, economic, political, and spatial impacts. Decentralized planning and management are fundamental strategies adopted widely by numerous countries to achieve desired outcomes. Decentralization is an important mechanism for transferring power and resources from central government institutions to local levels of government. It is important to note that, though the goals of decentralization may differ, they all aim to improve democratic governance, increase citizen participation, and enhance government accountability. Fiscal, spatial, administrative, economic, and political decentralization are necessary to reduce inequalities, promote economic growth, strengthen local governance, and consolidate democracy. The goal of decentralization is to change administrative systems and processes in order to improve public participation, increase access to resources, and improve efficiency in the centralized policymaking process. Local government leaders possess the opportunity to develop innovative solutions for tackling complex problems and addressing local needs, thereby fostering democracy and enhancing responsiveness. Additionally, decentralization plays a significant role in spatial development by promoting the growth and development of productive areas and the efficient use of scarce resources to uplift deprived areas, as well as promoting equitable access to public goods and services and the development of infrastructure that meets the needs of local communities throughout the region, which leads to spatial balance at national and regional levels. In addition, it can lead to the creation of competitive markets that promote the development of innovative ideas, creativity, and entrepreneurship, leading to a more dynamic economy and an equitable distribution of wealth that can adapt to changes as they occur.

Conclusion: Despite various policies and measures related to decentralization, the process remains centralized and has not been successfully implemented in practice due to a lack of delegation to regional and local levels, central government structures, neglect of some regions, and the absence of systematic and principled planning. Successful implementation of decentralization requires time and continuous attention and should be gradually phased in. Global experiences have shown that considering all dimensions of decentralization allows regional and local governments to respond to citizens' needs, leading to improved quality and efficiency. Decentralization approaches yield different results based on the structural conditions of individual countries. Therefore, analyzing the situation, prioritizing issues, assessing capacity, identifying necessary reforms, determining roles and responsibilities, and identifying beneficiaries are necessary for successful outcomes.

مفهوم شناسی تمرکززدایی ملی و منطقه‌ای: شناسایی مدل‌های مفهومی و شاخص‌های اندازه‌گیری

ساناز عابدی^۱، احمد خلیلی^{۲*}، سید عبدالهادی دانشپور^۳

۱. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران

۲. استادیار گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران

۳. دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران

نکات برجسته:

مقاله حاضر برای اولین بار در ادبیات نظری شهرسازی به مفهوم سازی و ارایه چارچوب عملیاتی کردن تمرکززدایی پرداخته است. ارایه شاخص‌های قابل اندازه‌گیری تمرکززدایی در سطح ملی و منطقه‌ای بر اساس مروری بر متون گسترده صورت گرفته است.

چکیده

اطلاعات مقاله

بیان مسئله: براساس سیاست‌های توسعه منطقه‌ای، تمرکززدایی از مناطق متمرکز کشور به عنوان یک هدف‌گذاری کلان مورد توجه برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای قرار گرفته است. در کشور های در حال توسعه مانند ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، تمرکززدایی سیاسی-اداری، مالی-اقتصادی و کالبدی به عنوان سیاست‌های راهبردی توسعه استان‌های کشور مدنظر قرار گرفت و گام‌های اساسی در جهت تمرکززدایی در ایران برداشته شد اما همچنان به عنوان مسئله ای حل نشده در مباحث برنامه‌ریزی منطقه‌ای قرار گرفته است.

هدف: هدف از این پژوهش مفهوم‌شناسی تمرکززدایی ملی و منطقه‌ای، شناسایی مدل‌های مفهومی و شاخص‌های اندازه‌گیری است.

روش: تحقیق حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است و با توجه به مؤلفه‌های مورد بررسی، رویکرد حاکم بر آن قیاسی است. در این پژوهش به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر تمرکززدایی و تدوین چارچوب نظری از روش کتابخانه‌ای-اسنادی استفاده شده است.

یافته‌ها: مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تمرکززدایی همچون جمعیت، توسعه اقتصادی، درآمد، هزینه، اندازه جغرافیایی، ساختار حکومت، ارائه خدمات، نیروی انسانی متخصص و میزان دسترسی به دانش و اطلاعات است و ۵۰ شاخص جهت ارزیابی تمرکززدایی انتخاب گردیده است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که عدم موفقیت در تمرکززدایی را می‌توان به ساختار حکومتی واحد، عدم واگذاری اختیارات به سطوح منطقه‌ای و محلی، عدم توجه به تمامی مناطق کشور، عدم توجه به ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در سایر مناطق کشور و عدم برنامه‌ریزی منظم و اصولی دانست. بدین ترتیب، جهت یک نتیجه مثبت و موفقیت‌آمیز مستلزم تجزیه و تحلیل وضعیت، اولویت‌بندی موضوعات، ظرفیت‌سنجی، مشخص کردن اصلاحات، نقش‌ها و مسئولیت‌ها و تعیین ذینفعان است.

دانش شهرسازی، ۱۴۰۴

دوره ۹، شماره ۲، صفحات ۵۴-۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۴

نوع مقاله:

پژوهشی

کلیدواژه‌ها: تمرکززدایی، سیاست‌گذاری ملی، تعادل منطقه‌ای، شاخص‌های تمرکززدایی.

ارجاع به این مقاله:

احمدی، دانشپور، سیدعبداللهی. (۱۴۰۴). مفهوم شناسی تمرکززدایی ملی و منطقه‌ای: شناسایی مدل‌های مفهومی و شاخص‌های اندازه‌گیری. دانش شهرسازی، ۹(۲)، ۲۷-۵۴.

DOI:

[0.22124/UPK.2025.23956.1856](https://doi.org/10.22124/UPK.2025.23956.1856)

نویسنده مسئول: akhalili@iust.ac.ir

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

بیان مسئله

چند دهه گذشته یکی از دغدغه‌های کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه ساماندهی ساختار فضایی متعادل و متوازن در سطح ملی و منطقه‌ای است به ویژه آن دسته از کشورهایی که مناطق جغرافیایی وسیعی را تحت حاکمیت خود دارند (Lu, 2024; Liu & Zhou, 2021; Chen & Wang, 2020; Shankar & Shah, 2003). در اکثر کشورها، برخی از مناطق کشور به خوبی توسعه یافته‌اند و منجر به قطب رشد و تمرکز جمعیت، فعالیت و خدمات شده است و از سوی دیگر سایر مناطق کشور با محرومیت و انزوا مواجه هستند (Liu & Sun, 2020; Barca, Van Der Zwet, Bachtler, Ferry, McMaster & Miller, 2021; Amin Nayeri, Bodaghlo & Rafieian, 2019; Bonyadi & Ahmadi, 2018; Salvati, Venanzoni & Carlucci, 2016; Barca, 2009). این مسئله موجب برهم خوردن نظام سلسله مراتبی، عدم تعادل منطقه‌ای و بروز مشکلاتی نظیر افزایش آلاینده‌های زیست‌محیطی و کاهش ذخایر منابع طبیعی، ضعف مدیریت در تخصیص و توزیع نامناسب منابع، کاهش توان و ظرفیت مشارکت‌های محلی در تصمیم‌گیری‌های توسعه‌ای، مهاجرت‌های غیرطبیعی با نرخ‌های بالا از مناطق محروم و توسعه نیافته به مناطق برخوردار، کاهش نیروی انسانی مؤثر در توسعه اجتماعی و اقتصادی در مناطق محروم و افزایش بیکاری در مناطق توسعه یافته، مشکلات بهداشتی، زیرساختی و آموزشی، ناهماهنگی‌های فضایی در برخورداری از استانداردهای زندگی شده است (Van Der Zwet, Bachtler, Ferry, McMaster & Miller; Salvati, Venanzoni & Carlucci; Ke & Feser, 2010; Sekkat, 2017; Glaeser, Kahn & Rappaport, 2008; Albouy, Ehrlich & Liu, 2016; Yang, Liu, Li & Li, 2018; Hao, Gai, Yan, Wu & Irfan, 2021; Li, Guo & Di, 2021; Baum, Yagüe-Blanco & Escobar, 2021; Bellofatto, & Besfamille, 2021; Elheddad, Djellouli, Tiwari & Hammoudeh, 2020; Zhai et al, 2022; Gharehbaghi, Clarkson, Hurst & Rahmani, 2020). از این رو، بهترین راه‌حل برای مقابله با این چالش‌ها و افزایش تعادل و توازن در سطوح مختلف، پیاده‌سازی فرآیند تمرکززدایی است؛ فرآیندی که امروزه به‌عنوان اهداف کلان در دستورکار سیاستگذاران قرار گرفته است. براساس دیدگاه‌های آمایشی و نظام برنامه‌ریزی، تمرکززدایی به عنوان راهی برای دستیابی به کارایی اقتصادی و اداری در مناطق مختلف سرزمین در نظر گرفته می‌شود (Ji et al, 2021; Song, Geng, Fahad & Liu, 2022). تمرکززدایی به طور کلی واکنش به سه عامل عمده در روند برنامه‌ریزی منطقه‌ای است: ۱- برنامه‌ریزی متمرکز و از بالا به پایین ۲- ضرورت توجه به عدالت فضایی در توزیع جمعیت ۳- وجود مشکلات و مسائل مختلف در مناطق متمرکز در کشورهای در حال توسعه و راهکاریابی برای برطرف نمودن آن‌ها (Talitha, Firman, 1983; Hudalah, 2019; Sharma, 2006; Rondinelli & Cheema, 1983). علاوه بر موارد مذکور، تمرکززدایی برای سرعت بخشیدن به روند توسعه یکپارچه و گسترش مزایای رشد مناطق به صورت منسجم در کشورهای ناهمگن و استفاده از منابع و فرصت‌های گوناگون به منظور توسعه، بهبود و ارتقاء زیرساخت‌ها و خدمات مختلف در مناطق محروم است (Pu, Zeng & Zhang, 2024; Vaziri Nasirabad, 2020; Zakerhaghighi & Baghdad, 2020; Aritenang, 2016; Rondinelli, 1981). رویکرد تمرکززدایی محرکه رشد و توسعه سکونتگاه‌های گوناگون را در سطح کشور با توجه به مزیت نسبی مناطق و قابلیت‌های متنوع محیطی است. بر این اساس بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه تمرکززدایی را به عنوان یک راهبرد ضروری و بنیادی برای پاسخگویی به نیازمندی‌های مردم در مناطق مختلف کشور در دستور کار خود قرار داده‌اند. همچنین تجربه چند سال اخیر نشان می‌دهد که الگوهای فضایی و نهادی مختلفی در کشورهای جهان مخصوصاً کشورهای توسعه یافته از طریق تمرکززدایی در حال وقوع است. الگوهای فضایی به صورت شهر-منطقه (Neumam & Hosseini & Pourahmad, 2021; Hall & Pain, 2009; Rodriguez-pose, 2008; Parr, 2005; Michel & Scott, 2005; Garreau, 1997; Gordon & Richardson, 1986) شهر لبه (2006; McMillen & McDonald, 1997) شهرهای کوچک و میانی (Rumbach, 2016; Rondinelli, 1983)، خوشه‌های منطقه‌ای (Morgan, 2007) رخ داده است و الگوهای نهادی به صورت واگذاری قدرت (Litvack, Ahmad & Bird, 1998; Rondinelli, 1983)، تراکم‌زدایی، تفویض اختیارات (Rondinelli, 1983) به وجود آمده است.

از این روی، تحقیقات مختلفی در ارتباط با مفهوم تمرکززدایی صورت گرفته است که درک ما را از تمرکززدایی و ارتباط آن با پیامدهایی همچون رشد، نابرابری و ثبات سیاسی عمیق‌تر کرده است. همچنین علی‌رغم افزایش تحقیقات، بسیاری از سردرگمی‌های مفهومی همچنان وجود دارد. محققان تنوع بسیاری در ارتباط با مفاهیم و تعاریف تمرکززدایی قائل هستند. تمرکززدایی پدیده‌ای چند بعدی است که دارای ابعاد گوناگونی است و در کشورهای مختلف به روش‌های متنوعی بیان شده است. به این ترتیب بررسی‌ها نشان می‌دهد که همچنان توافق چندانی در مورد اینکه تمرکززدایی چیست، چه عواملی باعث تمرکززدایی می‌شود و چه اثراتی دارد، وجود ندارد (Schneider, 2003:33). برای غلبه بر این سردرگمی، هدف از این پژوهش مفهوم‌شناسی تمرکززدایی ملی و منطقه‌ای و شناسایی مدل‌های مفهومی و شاخص‌های اندازه‌گیری است. در ابتدای این مقاله، تعریف، اشکال و ابعاد تمرکززدایی مورد بحث قرار می‌گیرد و به پیشینه تاریخی مفهوم تمرکززدایی

اشاره می‌شود. در بخش بعد به مدل‌های مفهومی تمرکززدایی می‌پردازد. سپس شاخص‌های سنجش تمرکززدایی مورد بررسی قرار گرفته می‌شود. در ادامه چارچوب مفهومی تمرکززدایی ارائه شده است. در نهایت به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری مباحث می‌پردازد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

تعاریف و مفاهیم تمرکززدایی

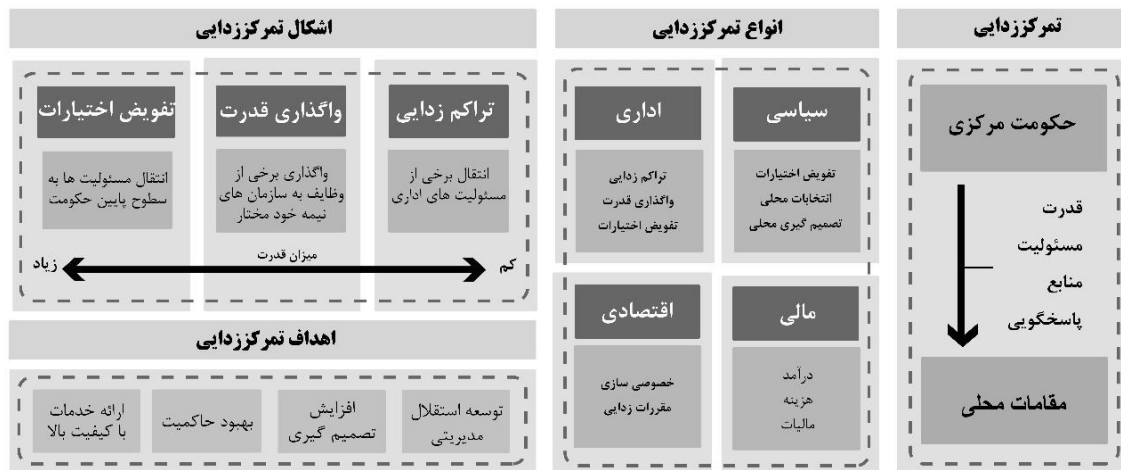
تمرکززدایی، یک مفهوم دشوار برای تعریف است و مفهومی است که می‌تواند به روش‌های مختلفی مورد استفاده قرار گیرد. بدیهی است که تمرکززدایی پاسخ به یک سیستم متمرکز موجود است (Lloyd & Peel, 2006: 837). در سال‌های اخیر گرایش به تمرکززدایی در میان بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه گسترش یافته است و به عنوان به یکی از رایج‌ترین اصطلاحات در زمینه حکومت‌مداری و مدیریت توسعه تبدیل شده است (Ribot, 2002; Conyers, 1983). تمرکززدایی یک فرآیند اصلاحات دولتی است که مسئولیت برنامه‌ریزی، مدیریت، تصمیم‌گیری و تخصیص منابع از دولت مرکزی به واحدهای محلی یا سطوح دولتی را انتقال می‌دهد. تمرکززدایی ابزاری است که از طریق آن مقامات محلی می‌توانند ارتباطات نزدیکی با مردم محلی داشته باشند و با مشارکت مردم قادرند اطلاعاتی را به دست آورند که به تدوین برنامه‌های متنوع‌تر و مؤثرتر کمک می‌کند. در صورت بروز چنین شرایطی، عدم تمرکز می‌تواند کارایی را در تامین کالاهای و خدمات عمومی را افزایش دهد (Fernando, 2002: 134). تمرکززدایی موجب افزایش بهره‌وری و اثربخشی برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌شود. همچنین تمرکززدایی این امکان را دارد که ابزاری قدرتمند برای حاکمیت بهتر باشد (Silverman, 1990: 4).

تمرکززدایی به چندین نوع تقسیم می‌شوند که راندینلی، نلیس و چیمبا^۱ (1983) به چهار نوع سیاسی، اداری، مالی، و بازار طبقه‌بندی کرده‌اند. تمرکززدایی اداری به دنبال توزیع مجدد قدرت، مسئولیت و منابع مالی در ارائه خدمات عمومی در میان سطوح مختلف دولت است (Ribot, 2002). تمرکززدایی سیاسی نوع دیگری از تمرکززدایی است که با هدف دادن قدرت بیشتری در تصمیم‌گیری‌های عمومی به شهروندان یا نمایندگان منتخب خود است (Falleti, 2004). تمرکززدایی مالی نیز شامل انتقال مسئولیت‌های مالی به سطوح پایین‌تر دولت است (Bae, 2016; Oates, 1999).

در نهایت تمرکززدایی اقتصادی به معنای تلاش برای انتقال فعالیت‌های صنعتی و سایر فعالیت‌های اقتصادی به مناطق است (Schneider, 2003: 33). به گفته فریتزن و لیم^۲ (2006) تمرکززدایی اداری منجر به اثربخشی برنامه از طریق از بین بردن بوروکراسی می‌شود. عدم تمرکز مالی به عنوان راهی برای ارتقای بهره‌وری و پاسخگویی به نیازهای محلی می‌شود. عدم تمرکززدایی سیاسی می‌تواند هماهنگی قومی، دموکراسی‌سازی و توانمندسازی شهروندان را ارتقا دهد. در نهایت تمرکززدایی اقتصادی نیز منجر به محیطی توانمندتر می‌شود و بوروکراسی دولتی را از بین می‌برد (Kundishora, 2009). علاوه بر این، راندینلی و چیمبا اشکال تمرکززدایی را به چهار دسته یعنی تراکم زدایی، تفویض اختیارات، واگذاری قدرت و خصوصی سازی تقسیم کرده است اما از دیدگاه ریپوت و برخی دیگر از محققان تمرکززدایی فقط سه شکل تراکم زدایی، تفویض اختیارات و واگذاری قدرت است. با این حال، تراکم‌زدایی اغلب به عنوان ضعیف‌ترین شکل عدم تمرکز در نظر گرفته می‌شود، زیرا هیچ گونه انتقال قدرت واقعی به دولت‌های محلی را شامل نمی‌شود. واگذاری قدرت تا حدودی به عنوان یک شکل گسترده‌تر از عدم تمرکز در نظر گرفته می‌شود، در حالی که تفویض اختیارات نمایانگر بیشترین درجه قدرت و استقلال است (Awortwi, 2013: 2).

¹ Rondinelli, Nellis & Cheema

² Fritzen & Lim

شکل ۱. انواع، اشکال و اهداف تمرکززدایی

اشکال تمرکززدایی دارند. برای مثال، فالتی (2004) بازار را از طبقه تمرکززدایی حذف کرده است و به طور کلی تمرکززدایی را به سه دسته مالی، سیاسی و اداری طبقه‌بندی می‌کند. او معتقد است که تمرکززدایی مجموعه‌ای از اصلاحات دولتی است. به این ترتیب، تمرکززدایی شامل انتقال قدرت به فعالان غیر دولتی مانند اصلاحات خصوصی‌سازی نمی‌شود. ریپوت (2002) استدلال می‌کند که خصوصی‌سازی بر خلاف منطق عمومی تمرکززدایی، به یک منطق منحصر به فرد متکی است. کالینز و گرین^۱ (1994) نیز ادعا می‌کنند که تمرکززدایی شامل انتقال قدرت، وظایف و منابع از مرکز به پیرامون است، در حالی که خصوصی‌سازی شامل انتقال از بخش دولتی به بخش خصوصی است، که بدین ترتیب بین این دو مفاهیم تفاوت وجود دارد. همچنین شروود^۲ (1968) بیان می‌کند که تفویض اختیارات مفهومی مجزا و متفاوت از تمرکززدایی است. تمرکززدایی برای توصیف الگوی درون سازمانی روابط قدرت استفاده می‌کنند در حالی که تفویض اختیارات یک الگوی بین سازمانی است (Utomo, 2009: 2).

جدول ۱: دیدگاه‌های نظری در ارتباط با مفهوم تمرکززدایی

صاحب نظران	سال مطالعه	تعاریف
بلوفاتو و بسفامیل ^۳	۲۰۲۱	تمرکززدایی به معنای انتقال اختیارات مالی از دولت مرکزی به دولت محلی است.
کو و کیم ^۴	۲۰۱۸	تمرکززدایی به معنای انتقال اختیارات، کارکردها و منابع از دولت مرکزی به دولت محلی است.
اسموک ^۵	۲۰۱۵	تمرکززدایی به تخصیص سیستماتیک وظایف و اختیارات از دولت مرکزی به دولت‌های محلی اطلاق می‌شود.
فالتی	۲۰۰۵	تمرکززدایی به معنای مجموعه‌ای از اصلاحات دولتی است که در آن وظایف و اختیارات از دولت مرکزی به سطوح پایین‌تر حکومت تفویض می‌شود.
ریپوت	۲۰۰۲	تمرکززدایی به عنوان تفویض رسمی قدرت توسط یک دولت مرکزی به کارگزاران و نهادها در سطوح پایین‌تر دولت تعریف می‌شود.
ترنر و هالم ^۶	۱۹۹۷	تمرکززدایی به معنای انتقال مسئولیت‌ها و اختیارات از دولت مرکزی به دولت محلی برای ارائه خدمات به مردم است.
میناکشیساندرا ^۷	۱۹۹۴	تمرکززدایی به عنوان تفویض قدرت و اختیار تصمیم‌گیری به سطوح پایین سازمان توصیف می‌شود.
راندینلی	۱۹۸۲	تمرکززدایی به عنوان انتقال قدرت و مسئولیت از دولت مرکزی به سازمان‌های وابسته به دولت، سازمان‌های دولتی نیمه مستقل، شرکت‌های خصوصی و سازمان‌های داوطلبانه تعریف می‌شود.

^۱ Collins & Green

^۲ Sherwood

^۳ Belofatto & Besfamille

^۴ Koo & Kim

^۵ Smoke

^۶ Turner & Hulme

^۷ Meenakshisundaram

صاحب نظران	سال مطالعه	تعاریف
سازمان همکاری اقتصادی و توسعه ^۱	۲۰۱۹	تمرکززدایی فرآیندی است که از طریق آن اختیارات و مسئولیت‌ها از دولت مرکزی به مقامات محلی منتخب منتقل می‌شود.
برنامه توسعه سازمان ملل متحد ^۲	۲۰۰۵	تمرکززدایی انتقال قدرت و وظایف از دولت مرکزی به دولت‌های محلی، جوامع و سازمان‌های خصوصی است.
بانک جهانی ^۳	۱۹۹۹	تمرکززدایی به عنوان انتقال اختیارات و مسئولیت‌ها از دولت مرکزی به سازمان‌های وابسته، نیمه مستقل و بخش خصوصی تعریف می‌شود.

تطور تاریخی مفهوم تمرکززدایی

در دهه‌های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰، تمرکز فزاینده قدرت و اقتدار دولت‌ها هم در کشورهای توسعه یافته و هم در حال توسعه، برآن داشت تا دولت‌های سراسر جهان در طول دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ شروع به تمرکززدایی از ساختار سلسله مراتبی خود نمایند و به منظور ارائه بهتر خدمات عمومی و گسترش پوشش خدمات به مردم، با دادن مسئولیت بیشتر به واحدهای اداری محلی تلاش نمودند. بدین ترتیب می‌توان گفت موج اول تمرکززدایی بعد از جنگ جهانی دوم در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، که بر ساختار سلسله مراتبی متراکم و بوروکراسی متمرکز بود، آغاز گردید. موج دوم تمرکززدایی، در اواسط ۱۹۸۰ آغاز شد، که مفهوم آن شامل تقسیم قدرت سیاسی، دموکرات سازی جوامع و آزادسازی بازار، گسترش حوزه تصمیم گیری بخش خصوصی است. در طول این دوره، راهبردها و نظریه‌های توسعه در سازمان‌های کمک-رسانی بین‌المللی به دور از برنامه‌ریزی اقتصاد مرکزی و نظریه‌هایی با رویکرد از بالا به پایین به منظور برآورده کردن نیازهای اساسی انسانی، اهداف رشد با سرمایه و توسعه مشارکتی منجر به افزایش تقاضا برای تمرکززدایی شد. سقوط رژیم‌های مستبد در آمریکای لاتین در دهه ۱۹۸۰ و در اروپای مرکزی و شرقی در اوایل دهه ۱۹۹۰ و گسترش سریع اقتصاد بازار و اصول دموکراتیک بیشتر در شرق آسیا باعث تجدید علاقه به تمرکززدایی شد. در آمریکای لاتین، آسیای شرقی، و اروپای مرکزی، به تقویت بخش خصوصی، خصوصی سازی یا از بین بردن شرکت‌های دولتی، کاهش بوروکراسی‌های دولت مرکزی و تقویت حکومت‌های محلی تمرکز می‌کنند. صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و دیگر سازمان‌های توسعه بین‌المللی عدم تمرکز را به عنوان بخشی از اصلاحات ساختاری مورد نیاز برای بازایی بازارها، ایجاد یا تقویت دموکراسی و ترویج حکمروایی خوب، توصیه کردند (Cheema & Rondinelli, 2007). به این ترتیب، در یک جمع بندی می‌توان سیر تحول و زمینه پیدایش مفهوم تمرکززدایی را در شکل (۲) ارائه نمود:

شکل ۲. سیر تحول پیدایش مفهوم تمرکززدایی

¹ OECD

² UNDP

³ World Bank

روش پژوهش

هدف اصلی از پژوهش حاضر، مفهوم‌شناسی تمرکززدایی ملی و منطقه‌ای و شناسایی مدل‌های مفهومی و شاخص‌های اندازه‌گیری است. از این روی، تحقیق حاضر از نوع توصیفی و تحلیلی است به این معنا که با توسعه دانش به حل مسائل در خصوص جلوگیری از تمرکز و ایجاد تعادل و توازن منطقه‌ای به کار گرفته می‌شود. همچنین این پژوهش دارای رویکرد قیاسی (کل به جز) است. به این معنی که فرآیند انجام تحقیق شامل کاوش و بررسی یک موضوع یا پدیده از زوایا و عوامل متعدد است. این رویکرد در ابتدا شامل تجزیه و تحلیل موضوع به معنای گسترده و سپس عمیق‌تر کردن اجزای کلیدی و پیچیدگی‌های آن است. به این ترتیب، در پژوهش حاضر ابتدا به تعریف مفهوم تمرکززدایی و اشکال و ابعاد آن از دیدگاه اندیشمندان مختلف ارائه گردید. سپس به پیشینه تاریخی مفهوم تمرکززدایی و تغییر و تحولاتی که در طول سال‌های متمادی صورت گرفته است اشاره گردید. در ادامه براساس مطالعات نظری و تجربی، نظریه پردازان و متفکران حوزه توسعه منطقه‌ای مدل‌های مفهومی مختلفی را که روابط بین مفاهیم و اجزاء تمرکززدایی و عوامل موثر بر تمرکززدایی را نشان می‌دهد را بررسی می‌شود. سپس به شناسایی و استخراج شاخص‌های سنجش تمرکززدایی در دو حوزه مطالعات آکادمیک و مطالعات بین‌المللی پرداخته شده است. در نهایت چارچوب نظری تمرکززدایی تدوین گردید. همچنین در این پژوهش جهت دست‌یابی به هدف اصلی از روش کتابخانه‌ای-اسنادی استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

استخراج مدل‌های مفهومی تمرکززدایی

نظریه پردازان و اندیشمندان توسعه منطقه‌ای جهت شناخت و درک موضوع تمرکززدایی، براساس مطالعات نظری و تجربی، مدل‌های مفهومی مختلفی را که روابط بین مفاهیم و اجزاء تمرکززدایی را نشان می‌دهند به منظور درک بهتر مفاهیم و موضوعات موردنظر ارائه کرده‌اند که هر یک از این مدل‌های مفهومی بر جنبه‌های خاصی تأکید نموده‌اند.

در مطالعه پارکر و کریستن در سال 1995، به بررسی نقش بالقوه تمرکززدایی در برنامه‌های توسعه روستایی پرداخته است او در مدل مفهومی خود سه عنصر تمرکززدایی سیاسی، مالی و اداری معرفی کرده است و عواملی مانند بسیج منابع، مشارکت، ظرفیت سازمانی و مسئولیت پیشنهاد کرده است که تأثیر مثبتی بر نتایج توسعه روستایی می‌گذارد (Parker & Kirsten, 1995). در مطالعه دیگری سوربو و ماهارجن در سال 2017 به شناسایی پتانسیل‌ها و چالش‌های حاصل از عدم تمرکز جهت توسعه روستایی پرداخته‌اند. در مدل مفهومی آن‌ها، در تمرکززدایی می‌بایست به عواملی همچون تدوین بودجه محلی، سرمایه اجتماعی، ظرفیت محلی و مشارکت جامعه توجه نمایند تا منجر به توسعه موفقیت‌آمیز روستایی گردد در غیر این صورت تمرکززدایی شکست خواهد خورد (Sutiyo & Maharjan, 2017). همچنین در مطالعه منظور احمد در سال 2013 به بررسی تمرکززدایی و کاهش فقر پرداخته است. وی یک مدل مفهومی ارائه می‌دهد که سیستم تمرکززدایی مالی اساساً با ترکیبی از چهار عنصر یعنی تمرکززدایی هزینه، تمرکززدایی درآمد، نقل و انتقالات مالی دولتی و قدرت استقراض عمل می‌کند. هر یک از این عوامل از طریق عوامل دیگر تأثیر خود را بر فقر بطور مستقیم و غیرمستقیم می‌گذارند و منجر به کاهش فقر، بهبود کارایی و خدمات عمومی می‌گردند (Ahmed, 2013). مطالعه دیگری که در ارتباط با تمرکززدایی و کاهش فقر است می‌توان به پژوهش سجاد علی خان در سال 2014 اشاره نمود. علی خان یک چارچوب مفهومی جهت شناسایی پیوندهای بالقوه بین تمرکززدایی (تفویض اختیارات) و سه بعد مشخص فقر (فقر مطلق، فقر نسبی، و محرومیت از توانایی‌ها) ارائه کرده است. نتایج نشان می‌دهد که از طریق کارایی اقتصادی و هدف‌گیری منطقه‌ای، تفویض اختیارات می‌تواند منجر به پیشرفت در رشد اقتصادی شود که به طور قابل توجهی بر فقر یا درآمد تأثیر می‌گذارد (Alikhan, 2014). همچنین در سال 2005 جوتینگ و همکاران در مطالعه‌ای مرتبط با این موضوع، به بررسی رابطه تمرکززدایی و کاهش فقر در ۹ کشور پرداخته‌اند. آن‌ها سه عامل سیاسی، اداری و مالی و همچنین سه ویژگی اندازه کشور، سطح توسعه اقتصادی و میزان دموکراسی که بر تمرکززدایی مؤثر هستند را معرفی کردند که می‌تواند ابزاری قدرتمندی برای کاهش فقر باشد (Jütting et al, 2005). در تحقیق مشابه دیگری، سپولودا و مارتینز-وازکز در سال 2011 با بررسی پیامدهای تمرکززدایی مالی بر نابرابری درآمدی و فقر در بیشتر کشورهای توسعه یافته و درحال توسعه مدل مفهومی ارائه کرده‌اند که تمرکز مالی می‌تواند بر فقر و توزیع درآمد تأثیر بگذارد. این مدل چارچوب اجتماعی-اقتصادی را نشان می‌دهد که در آن تمرکززدایی مالی، اجرا و سیاست‌های عمومی و نتایج اقتصاد کلان مشخص می‌شود. همچنین بین اثرات مستقیم و غیر مستقیم تمرکززدایی مالی بر نابرابری فقر و درآمد تمایز قائل شده است. نتایج نشان می‌دهد که تمرکززدایی مالی اثرات قابل توجهی بر نابرابری فقر و درآمدها دارد (Sepulveda & Martinez-Vazquez, 2011). در یکی دیگر از

مطالعات مربوط به تمرکززدایی، اگل گال در سال 2010 به تجزیه و تحلیل فرآیندها و تغییر محتوای تمرکززدایی در زمینه توسعه نظام حاکمیت عمومی پرداخته است. وی به این نتیجه رسیده است که تمرکززدایی حاکمیت دولتی نیازمند تجزیه و تحلیل محیط داخلی و خارجی سیستم‌های حکومت عمومی از جمله تعیین عوامل محدود کننده و عوامل توانمندسازی تمرکززدایی حاکمیت عمومی است. فرآیندهای اصلاح حاکمیت عمومی به ترکیبی از مسئولیت و اعتماد اشاره دارد که رابطه بین شهروندان و دولت، سیاستمداران و بوروکرات‌ها ایجاد می‌کند. چارچوب سازمانی برای اصلاح تمرکززدایی حاکمیت عمومی باید با اطمینان از تعادل بین رویکردهای ساختاری و عملکردی، تمرکززدایی-تمرکزگرایی و ابعاد سیاسی-اداری تشکیل شود (Gaulé, 2010). از سوی دیگر، رودریگز پوز و گیل در سال 2003 در مطالعه‌ای با بررسی انتقال قدرت و تفویض اختیارات به مناطق، مدل مفهومی ارائه کرده‌اند که در آن به سه عامل مشروعیت محلی، تمرکززدایی از منابع و تمرکززدایی از قدرت بر تفویض اختیارات اشاره کرده‌اند. در این فرآیند منافع حکومت ملی و محلی با عوامل تشکیل دهنده تفویض اختیارات در تضاد است. جهت اثربخشی نظام سیاسی، به مشروعیت دو سطح ملی و محلی بستگی دارد که با فرآیندهای تاریخی و پشتیبانی سیاسی تعیین می‌شوند (Rodriguez-Pose & Gill, 2003). همچنین اوچنی و ساندی آگیا در سال 2018 با بررسی تمرکززدایی مالی و مدیریت هزینه‌های عمومی در توسعه سرمایه انسانی در نیجریه یک مدل مفهومی ارائه کرده‌اند که نشان می‌دهد سه شکل تمرکززدایی سیاسی، مالی و اداری دارای نتایج و پیامدهایی هستند که بر جامعه تأثیر می‌گذارند و به عنوان یک گزینه جهت تشویق حضور دولت در زمینه توسعه در جوامع محلی و روستایی است (Ocheni & Agba, 2018). در نهایت می‌توان به مدل مفهومی اسموک در سال 2015 اشاره نمود. او یک مدل مفهومی را ارائه کرده است که این مدل مجموعه‌ای از فرآیندها و خروجی‌های توسعه سیستم (اداری، مالی، سیاسی) است که در جهت تحقق تمرکززدایی مؤثر و پایدار کمک می‌کند (Smoke, 2015).

با توجه به مدل‌های مفهومی نظریه‌پردازان می‌توان گفت مطالعات پارکر (1995)، اسموک (2015)، سوریو و ماهارجن (2017)، اوچنی و ساندی آگیا (2018) و جوتینگ و همکاران (2005) بر سه نوع تمرکززدایی مالی، اداری و سیاسی تأکید دارند و معتقدند جهت تمرکززدایی موفق به هر سه نوع تمرکززدایی جهت توسعه نیازمند است. در مطالعات رودریگز پوز و گیل (2003)، علی خان (2014) و گال (2010) بر تمرکززدایی سیاسی (تفویض اختیارات) توجه داشته‌اند و بر این باورند که بایستی سیاستگذاران از اشکال مختلف تمرکززدایی آگاه باشند و منافع و معایب اختیارات به دولت‌های ملی و محلی را بشناسند تا در جهت تحقق تمرکززدایی مؤثر و پایدار کمک نمایند. همچنین مطالعات منظور احمد (2013) و سپولودا و مارتینز-وازکز (2010) در ارتباط با تمرکززدایی مالی است. آن‌ها معتقدند تمرکززدایی مالی به کاهش نابرابری و افزایش درآمد کمک می‌کند.

در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که تمرکززدایی براساس شرایط و ساختار هر کشور متفاوت است و از انواع و اشکال مختلف تمرکززدایی استفاده می‌شود. تمرکززدایی جهت سرعت بخشیدن به روند توسعه یکپارچه و گسترش مزایای رشد مناطق به صورت منسجم ضروری است. همچنین تمرکززدایی به افرادی که در مناطق محروم و روستایی زندگی می‌کنند، کمک می‌کنند تا از مزایای توسعه برخوردار شوند. در جدول (۲) به جمع‌بندی مدل‌های مفهومی در ارتباط با مفهوم تمرکززدایی پرداخته شده است.

جدول ۲: جمع‌بندی مدل‌های مفهومی در ارتباط با مفهوم تمرکززدایی

صاحب نظر	چارچوب مدل مفهومی	مؤلفه
بولفاتو و بسفامیل (۲۰۲۱)	در این مدل مفهومی اشکال تمرکززدایی، نتایج و تأثیراتی که تمرکززدایی ممکن است بر جامعه داشته باشد را نشان می‌دهد. تمرکززدایی را به عنوان یک گزینه سیاست بازسازی نشان می‌دهد که هدف آن تشویق حضور دولت در زمینه توسعه در جوامع محلی و روستایی است.	آزادی مدنی، حقوق سیاسی، دموکراتیک، منابع مالی، خودمختاری مالی، تصمیم‌گیری مالی، سیستم و ساختار اداری، مشارکت، پاسخگویی سیاسی، شفافیت سیاسی، نمایندگی سیاسی، انگیزه، تخصیص منابع، ظرفیت مالی، ظرفیت اداری، پاسخگویی اداری، شفافیت اداری
استفن ای. اوچنی و مایکل ساندی آگیا (۲۰۱۸)	در این مدل مفهومی سه بعد تمرکززدایی سیاسی، مالی و اداری را در نظر گرفته‌اند. این مدل مفهومی براساس تمرکززدایی نشان می‌دهد که برای توسعه منافع روستایی عوامل تدوین بودجه، سرمایه اجتماعی ظرفیت محلی و مشارکت جامعه ضروری است.	تمرکززدایی (سیاسی، مالی و اداری)، تدوین بودجه محلی، سرمایه اجتماعی، ظرفیت محلی، مشارکت اجتماعی
سوریو و کشولا ماهارجن (۲۰۱۷)	در این مدل مفهومی مجموعه‌ای از خروجی‌ها و فرایندها، نتایج میانی و نتایج اولیه را نشان می‌دهد. همچنین اهمیت عوامل محتوایی که بر شکل تمرکززدایی در یک کشور خاص تأثیر می‌گذارند و مجموعه‌ای از مکانیسم‌های ورودی برای حمایت از تمرکززدایی استفاده می‌شود را نشان می‌دهد.	کنترل محلی بر کارکنان، بودجه و مدیریت مالی، درآمد، هزینه‌ها و وام، مشارکت شهروندان، سطح توسعه (اقتصادی، نهادی، سیاسی)، خصوصیات جمعیتی و اجتماعی، شهرنشینی، سرمایه اجتماعی، اقتصاد سیاسی، وابستگی به حمایت، منابع مالی و انسانی، برنامه‌ها و

صاحب نظر	چارچوب مدل مفهومی	مؤلفه
		پروژه‌ها، حمایت‌های فنی، ظرفیت‌سازی، حمایت‌های توسعه، مشارکت‌های غیردولتی.
پال اسموک (۲۰۱۵)	این مدل مفهومی نشان می‌دهد که از طریق بهره‌وری اقتصادی و هدفگذاری منطقه‌ای، عدم تمرکز منجر به پیشرفت در رشد اقتصادی، بهبود در ارائه خدمات عمومی شود. همچنین عدم تمرکز از طریق مشارکت، نمایندگی و توانمندسازی، به کاهش محرومیت از برخی توانایی‌ها کمک می‌نماید.	بهبود ارائه خدمات، رشد اقتصادی، کاهش فقر درآمدی، مشارکت، نمایندگی، توانمندسازی، حق اظهار نظر، کاهش محرومیت از توانمندی‌ها
سجاد علی خان (۲۰۱۴)	در این مدل مفهومی سیستم تمرکززدایی مالی ترکیبی از چهار عنصر تمرکززدایی هزینه، تمرکززدایی درآمد، نقل و انتقالات مالی دولتی و قدرت استقراض است. هر یک از این عوامل بر فقر تأثیر می‌گذارند.	تمرکززدایی هزینه، تمرکززدایی درآمد، نقل و انتقالات مالی دولتی، قدرت استقراض، اجتماع محلی، اقتصاد سیاسی، عوامل اجتماعی-اقتصادی، حاکمیت، ارائه خدمات
منظور احمد (۲۰۱۳)	این مدل مفهومی نشان می‌دهد که تمرکززدایی حاکمیت عمومی متشکل از چارچوب اصلاحاتی که دارای فرضیات و عوامل تقویت کننده یا محدود کننده در محیط‌های خارجی و داخلی، مکانیزم اصلاحاتی که متشکل از مجموعه‌ای از عناصر محتوا و فرآیندها، نتایج اصلاحات و تأثیر آن بر سیستم مدیریت دولتی و نظام حاکمیت دولت است.	عوامل اجتماعی-اقتصادی، عوامل سیاسی، عوامل اداری، ثبات سیاسی و اقتصاد کلان، بهره‌وری اقتصادی و مشروعیت حاکمیت عدالت اجتماعی، مشروعیت حاکمیت و حاکمیت قانون
ایگل گال (۲۰۱۰)	در این مدل مفهومی چارچوب اجتماعی - اقتصادی نشان می‌دهد که در آن تمرکززدایی مالی اجرا می‌شود و سیاست‌های عمومی و نتایج اقتصاد کلان مشخص می‌شوند و اثرات مستقیم و غیر مستقیم تمرکززدایی مالی بر نابرابری فقر و درآمد را نشان می‌دهد. همچنین دو مولفه اصلی یک سیستم غیرمتمرکز (تمرکززدایی هزینه و تمرکززدایی درآمد) بیان کرده است.	تمرکززدایی هزینه، تمرکززدایی درآمد، مرحله توسعه، معیارهای اجتماعی، سیستم سیاسی، وضعیت جمعیتی، ترتیبات سازمانی، تعادل و ساختار بازار
کریستین ف. سپولودا و جورج مارتینز-وازکز (۲۰۱۰)	این مدل مفهومی شامل تمرکززدایی (سیاسی، مالی و اداری) است. این مدل بر توانمندسازی و دسترسی به خدمات تأکید دارند که این دو جنبه تحت تمرکززدایی قرار دارند که در مجموع بر کاهش فقر مؤثراند.	اندازه کشور، سطح توسعه اقتصادی، میزان دموکراسی، توانمندسازی، دسترسی به خدمات
جوهانس پی. جتینگ و همکاران (۲۰۰۵)	مدل مفهومی رودریگز پوز و گیل فرآیند تفویض اختیارات را نشان می‌دهد که به سه عامل مشروعیت محلی، تمرکززدایی از منابع و تمرکززدایی از قدرت مرتبط است. جهت اثربخشی نظام سیاسی به مشروعیت به دو سطح حکومت ملی و محلی بستگی دارد که با فرآیندهای تاریخی و پشتیبانی سیاسی تعیین می‌شوند.	مشروعیت محلی، تمرکززدایی از منابع، تمرکززدایی از قدرت و مسئولیت، مشروعیت مرکزی
آندرس رودریگز پوز و نیکلاس گیل (۲۰۰۲)	مدل مفهومی پارکر شامل تمرکززدایی سیاسی، مالی و سازمانی است و مجموعه ای از عوامل واسطه (مشارکت، مسئولیت، بسیج منابع، ظرفیت سازمانی) وجود دارد که باعث پایداری، پاسخگویی و اثربخشی روستاها می‌شود.	حقوق سیاسی، آزادی‌های مدنی و سازگاری دولت، استقلال مالی و منبع بودجه، سازمان‌های حکومت محلی و مؤسسات غیر دولتی، مشارکت، مسئولیت، بسیج منابع، ظرفیت سازمانی، پایداری، پاسخگویی، اثربخشی

شناسایی شاخص‌های سنجش تمرکززدایی

در ارتباط با موضوع تمرکززدایی در سطح ملی و منطقه‌ای، مطالعات مختلفی انجام شده است و هر یک از آن‌ها بسته به اهداف خود دارای شاخص‌های مختلفی بوده‌اند. الینا کارنیتی و همکاران در سال ۲۰۱۹ در مقاله‌ای با عنوان "تمرکززدایی و رشد اقتصادی در اروپا" اثرات عدم تمرکز مالی بر رشد اقتصادی بررسی کرده‌اند. هدف از این مقاله پرداختن به ارتباط بین تمرکززدایی و رشد اقتصادی است. این مطالعه بر روی شاخص‌های عینی تأکید کرده است که می‌توان به هزینه‌های حکومت محلی، باز بودن تجارت، سرانه تولید ناخالص داخلی و غیره اشاره نمود. نتایج نشان می‌دهند که رابطه بین تمرکززدایی هزینه و رشد اقتصادی به شکل زنگ است به این معنی که پس از یک نقطه عطف، افزایش تمرکززدایی هزینه ممکن است باعث کاهش رشد اقتصادی شود (Carniti, Cerniglia, Longaretti & Michelangeli, 2019). همچنین در مطالعه جین و کورژنویچ در سال ۲۰۱۷ با عنوان "نابرابری فضایی، زیرساخت حمل و نقل و سیاست تمرکززدایی در منطقه دهلی" به بررسی تحولات اخیر سکونتگاه‌ها و زیرساخت‌های حمل و نقل بر توسعه منطقه‌ای متوازن بین سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۱۱ پرداخته‌اند. نتایج نشان داده است که بین ایجاد زیرساخت جاده اصلی و رشد اشتغال در نواحی حاشیه‌ای رابطه مثبت وجود دارد. همچنین جهت کاهش نابرابری‌ها و توسعه یکپارچه زیربنایی نیازمند رویکردهای بالا به پایین و پایین به بالا است (Jain & Korzhenevych, 2011).

(2017). یکی دیگر از مطالعات مربوط به تمرکززدایی، مقاله‌ای تحت عنوان "تمرکززدایی و رشد اقتصادی بازنگری شده: نقش قدرت منطقه ای" توسط فیلیپتی و ساچی در سال 2016 است، که به بررسی ارتباط بین تمرکز مالی و رشد اقتصادی در محیط‌های سازمانی مختلف در ۲۱ کشور OECD در طول دوره 1970-2010 با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته، حداقل مربعات معمولی و مدل اثرات ثابت پرداخته‌اند. در این پژوهش از شاخص‌های مختلفی مورد استفاده قرار گرفته است که به عنوان نمونه می‌توان به شاخص اقتدار منطقه‌ای، سهم هزینه‌های دولت محلی بر کل هزینه‌های دولت، اندازه حکومت و بسیاری دیگر از شاخص‌ها اشاره نمود. نتایج نشان می‌دهد که اثرات تمرکززدایی مالی بر رشد اقتصادی به شدت وابسته به درجه اقتدار دولت‌های منطقه‌ای است. کشورهایی که تمرکززدایی مالی بدون تمرکززدایی سیاسی و اداری رخ می‌دهند، نرخ‌های پایین‌تر رشد درآمد را نشان می‌دهند و در مقابل، هنگامی که تمرکززدایی مالی با قدرت سیاسی حکومت‌های منطقه‌ای قوی همراه شوند، رشد اقتصادی مثبتی خواهند داشت (Filippetti & Sacchi, 2016). همچنین در پژوهشی با عنوان "اشکال مختلف تمرکززدایی و تأثیر آنها بر عملکرد دولت: شواهد در سطح میکرو در ۱۱۳ کشور" توسط گول و همکاران در سال 2017 به بررسی اثرات اشکال مختلف تمرکززدایی و ابعاد عملکرد دولت پرداخته‌اند. هدف از این مقاله تمرکززدایی حکومتی بر ابعاد مختلف عملکرد دولت است. شاخص‌های استخراج شده در این پژوهش می‌توان به سهم هزینه‌های دولت از کل هزینه‌های دولت، سهم مالیات محلی، جمعیت، تولید ناخالص داخلی و غیره اشاره نمود. نتایج نشان می‌دهد که تمرکززدایی مالی و تمرکززدایی اداری به لحاظ کیفی یکسان هستند و عدم تمرکز بیشتر در هر یک از آنها درک عملکرد حکومت را بهبود می‌بخشد (Goel, Mazhar, Nelson & Ram, 2017). یکی دیگر از مطالعات مرتبط با تمرکززدایی می‌توان به مقاله لوزانو و ژولیو در سال 2015 با عنوان "عدم تمرکز مالی و رشد اقتصادی در کلمبیا" اشاره نمود. آن‌ها به اثرات تمرکززدایی مالی بر رشد اقتصادی منطقه‌ای در کلمبیا از زمان تصویب قانون اساسی سیاسی در سال 1991 پرداخته‌اند. تمرکززدایی مالی را با استفاده از شاخص استقلال هزینه، استقلال مالیاتی، سهم هزینه‌ها و سهم درآمد در سال 2012-1980 با استفاده از روش پانل دیتا و مدل مقطعی مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج حاکی از آن است که ارتباط مثبت بین تمرکززدایی مالی و رشد اقتصادی در مناطق کلمبیا را تأیید می‌کند که این بدان معناست که انتقال وظایف مالی به دولت‌های محلی به رشد اقتصادی می‌انجامد (Lozano-Espitia & Julio-Román, 2015). لسمان در سال 2011 در مقاله خود به بررسی تمرکززدایی سیاسی و مالی بر نابرابری‌های منطقه‌ای پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که عدم تمرکز سیاسی و عدم تمرکز مالی نابرابری منطقه‌ای را کاهش می‌دهد (Lessmann, 2011).

رودریگز پوز و اذکورا در سال 2010 در مقاله‌ای تحت عنوان "آیا تمرکززدایی بر نابرابری‌های منطقه‌ای اهمیت دارد؟" به بررسی بین تمرکززدایی مالی و سیاسی و تحول نابرابری‌های منطقه‌ای در یک پنل از ۲۶ کشور (۱۹ توسعه یافته و ۷ در حال توسعه) در طول دوره بین سال‌های 2006-1990 از طریق ارزیابی شاخص عینی انجام گرفته است. نتایج بسیار وابسته به سطح توسعه، سطح فعلی نابرابری‌های منطقه‌ای و ظرفیت باز تولید مالی کشور است. این بدان معنی است که تمرکززدایی در کشورهایی با درآمد بالا با کاهش نابرابری منطقه‌ای ارتباط دارند و در کشورهایی با درآمد کم و متوسط، تمرکززدایی مالی با افزایش چشمگیر نابرابری منطقه‌ای همراه بوده است که اثرات مثبت تمرکززدایی سیاسی قادر به جبران آن نیست (Rodríguez-Pose & Ezcurra, 2011). در مطالعه مشابهی توسط تسلیوس و همکاران در سال 2012 با عنوان "نابرابری درآمد، تمرکززدایی و توسعه منطقه‌ای در اروپای غربی" به رابطه بین تمرکززدایی، توسعه اقتصادی منطقه‌ای و نابرابری درآمدی اشاره کرده‌اند. در این تحقیق از شاخص‌های مختلفی مانند، سرانه درآمد، سهم درآمد حکومت محلی از کل درآمد حکومت مرکزی، خودگردانی، قانون مشترک، شاخص اقتدار منطقه‌ای و غیره استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که عدم تمرکز مالی بیشتر با افزایش نابرابری درآمد بین افراد مرتبط است، اما با افزایش درآمد منطقه‌ای، تمرکززدایی بیشتر باعث کاهش نابرابری می‌شود (Tselios, Rodríguez-Pose, Pike, Tomaney & Torrisi, 2012). باسیلیکان و همکاران نیز در سال 2008 در مقاله‌ای با عنوان "پویایی توسعه منطقه‌ای و تمرکززدایی در فیلیپین" به بررسی پویایی منطقه‌ای و تمرکززدایی می‌پردازند. آن‌ها یکسری درس‌ها و نکات تحلیلی و سیاسی را برای کشور فیلیپین و کشورهای در حال توسعه که به دنبال تمرکززدایی هستند ارائه کرده‌اند (Balisacan, Hill & Piza, 2008). در مطالعه دیگری توسط ارزاقی و هندرسون در سال 2005 با عنوان "چرا کشورها از لحاظ مالی غیرمتمرکز هستند؟" به بررسی تمرکز مالی در ۴۸ کشور اروپایی در طول دوره 1960-1995 پرداخته‌اند. هدف آن‌ها از این مطالعه بررسی نیروهایی که به افزایش تمرکززدایی دولتی یا فدرالیسم مؤثر در جهان طی چند سال گذشته می‌پردازند. آن‌ها دریافته‌اند که سرانه درآمد، جمعیت، مساحت و میزان تراکم جمعیت در شهرهای بزرگ در یک کشور اثرات زیادی بر میزان تمرکززدایی دارند. داشتن یک قانون اساسی فدرال، هم فدرالیسم مؤثر و هم عدم تمرکز مالی را تشویق می‌کند. همچنین دموکرات سازی ملی منجر به نمایش بالقوه منطقه‌ای و توسعه تقاضای منطقه‌ای برای خودمختاری بیشتر

می‌شود (Arzaghi & Henderson, 2005). یکی دیگر از مطالعات مربوط به تمرکززدایی، در سال 2003 توسط اشنیدر با عنوان "تمرکززدایی: مفهوم سازی و اندازه گیری" است که به بررسی تعاریف استاندارد تمرکززدایی با استفاده از تحلیل عاملی داده‌ها در سال 1996 برای ۶۸ کشور ارائه نموده است. هدف او از این مطالعه مفهوم تمرکززدایی و نحوه اندازه‌گیری آن است. بدین منظور او از سه بعد تمرکززدایی (مالی، اجرایی، و سیاسی) و ۶ شاخص قابل اندازه‌گیری جهت ارزیابی تمرکززدایی استفاده کرده است. نتایج حاکی از آن است که تحلیل عاملی سه بعد اصلی تمرکززدایی را تایید می‌کند و امتیازی برای هر مورد در هر بعد ایجاد می‌نماید که به کشورها اجازه می‌دهد با توجه به نوع و درجه تمرکززدایی اندازه‌گیری شوند (Schneider, 2003). مطالعه آکایی و ساکاتا، که یکی از پر استنادترین مقاله در ارتباط با تمرکززدایی است در سال 2002 با عنوان "تمرکززدایی مالی به رشد اقتصادی کمک می‌کند: شواهدی از اطلاعات سطح مقطعی در سطح ایالتی برای ایالات متحده"، تمرکززدایی مالی را با استفاده از داده‌های ۵۰ ایالت متحده آمریکا از سال 1988-1992 با استفاده از روش پانل دیتا مورد بررسی قرار داده است. این مطالعه بیشتر بر روی شاخص‌های عینی بوده است که می‌توان به سهم درآمد به کل بودجه، سهم هزینه به کل بودجه، نرخ رشد جمعیت و غیره اشاره نمود. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که عدم تمرکز مالی به رشد اقتصادی کمک می‌کند (Akai & Sakata, 2002).

علاوه بر مطالعات آکادمیک توسط اندیشمندان، مطالعات بسیاری توسط سازمان‌های بین‌المللی در ارتباط با موضوع تمرکززدایی انجام گرفته است، که به چند مورد از آن اشاره شده است. صندوق بین‌المللی پول^۱ در سال 2018 در پژوهشی با عنوان "درس‌هایی جهت تمرکززدایی مالی مؤثر در آفریقای سیاه" به دنبال درس‌هایی جهت اصلاح تمرکززدایی مالی مؤثر بر جنبه‌های کلان اقتصاد می‌پردازند. شاخص‌های مختلفی در این پژوهش استفاده گردیده است که می‌توان به سهم هزینه‌های حکومت، تراکم جمعیت، سرانه تولید ناخالص داخلی و غیره اشاره نمود. یافته‌های اصلی برای کشورهای آفریقای سیاه که مبتنی بر تحلیل تجربی و چهار مورد مطالعاتی کنیا، نیجریه، آفریقای جنوبی، اوگاندا است، نشان می‌دهد که تمرکززدایی مالی با سطح توسعه اقتصادی، اندازه جغرافیایی، تراکم جمعیت، سطح شهرنشینی، میزان تقسیم بندی قومی و قدرت دموکراسی رابطه مثبتی داشته است. تمرکززدایی مالی منجر به کاهش تنش‌های منطقه‌ای و قومی شده است. همچنین تمرکززدایی مالی با عملکرد رشد بهتر در حضور نهادهای قوی‌تر ارتباط دارد، اما به نظر نمی‌رسد که توزیع درآمد را تحت تأثیر قرار دهد (Hobdari, Nguyen, Dell'Erba & Ruggiero, 2018). کیفیت موسسات دولتی^۲ در سال 2015 در پژوهشی با عنوان "تمرکززدایی، فساد و نقش دموکراسی" به بررسی تمرکززدایی و فساد پرداخته است. بدین منظور او جهت ارزیابی از شاخص‌های مختلفی در ۷۲ کشور استفاده کرده است. هدف او از این مطالعه این است که آیا سطح دموکراسی تمرکززدایی بر فساد را تعیین می‌کند یا نه. نتایج حاکی از آن است که تمرکززدایی مالی و اداری به عنوان ابزاری جهت جلوگیری از فساد وابسته به سطح دموکراسی در یک کشور است. کشورهای غیر متمرکز از لحاظ مالی و اداری تحت حکومت استبدادی، فساد بیشتری را تجربه می‌کنند، در حالی که کشورهای دموکراتیک غیر متمرکز، فساد کمتری تجربه کرده‌اند (Karlström, 2015). همچنین مرکز تحقیقات اقتصاد بین‌المللی^۳ در سال 2015 در پژوهشی با عنوان "تمرکززدایی، رشد و اندازه بهینه دولت در چارچوب منطقه‌ای ایتالیا" به طور تجربی وجود منحنی BARS و رابطه بین هزینه عمومی و تمرکززدایی برای مناطق ایتالیایی در دوره 1997 - 2009 با استفاده از شاخص‌هایی همچون عدم تعادل مالی عمودی، اندازه حکومت، جمعیت و غیره ارزیابی کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که تمرکززدایی تأثیر مثبتی بر بخش عمومی دارد که موجب ترغیب در رشد درآمد می‌شود (Di Liddo, Magazzino & Porcelli, 2015). مطالعه دیگری توسط انجمن ایتالیایی اقتصاد عمومی^۴ در سال 2014 با عنوان "درجه تمرکززدایی بر فساد" به بررسی رابطه بین عدم تمرکز و فساد در ۸۵ کشور در طول دوره 1984-2010 از طریق ارزیابی ۱۴ متغیر با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی و متغیر ابزاری می‌پردازند. هدف از این مطالعه ارائه درجه‌ای از تمرکززدایی جهت جلوگیری از فساد است. نتایج نشان می‌دهد که درجه میانی تمرکززدایی، بهترین ساختار است که یک کشور می‌تواند برای جلوگیری از رفتار فاسد اتخاذ کند (Alfano, Baraldi & Cantabene, 2014). همچنین سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۵ در سال 2013 در پژوهشی با عنوان "فدرالیسم مالی 2014" به بررسی چگونگی تمرکززدایی بر تولید، بهره‌وری، سرمایه‌گذاری عمومی و عملکرد سیستم‌های آموزشی پرداخته است. تمرکززدایی مالی را در ۳۴ کشور بین سال‌های 1990-2010 با استفاده از مدل اثرات ثابت مورد بررسی قرار داده است. این مطالعه بیشتر بر روی شاخص‌های عینی بوده است که می‌توان به تمرکززدایی هزینه، تمرکززدایی درآمد، تمرکززدایی درآمد مالیاتی، استقلال مالیاتی

¹ International Monetary Fund

² The Quality of Government Institute

³ Centre de Recerca en Economia Internacional

⁴ Società italiana di economia pubblica

⁵ The Organisation for Economic Co-operation and Development

و تمرکززدایی در سیستم‌های آموزشی اشاره نمود. نتایج نشان می‌دهد که تمرکززدایی همان طور که با درآمد و سهم هزینه‌ها اندازه‌گیری می‌شود، به طور مثبت با سطح سرانه تولید ناخالص داخلی مرتبط است، اگر چه اثر اقتصادی نسبتاً کوچک است. تمرکززدایی درآمدی تأثیر بیشتری نسبت به تمرکززدایی هزینه دارد. علاوه بر این، سرمایه‌گذاری در سرمایه فیزیکی و انسانی در کشورهای غیر متمرکزتر بیشتر است. در نهایت، تمرکززدایی به طور مثبتی با عملکرد آموزشی نیز مرتبط است (OECD, 2013). یکی دیگر از گزارشات صورت گرفته در مورد تمرکززدایی، برنامه اسکان بشر ملل متحد (هیبیتا^۱) در سال 2013 با عنوان "تمرکززدایی مالی" است که به بررسی نقش اقتصادی شهرها و کاهش فقر در کشور زامبیا پرداخته است. نتایج حاکی از آن است که بررسی شاخص‌های تمرکززدایی نشان می‌دهد که در سه دهه اخیر کشور زامبیا در حال تمرکزگرایی بوده است، اما تلاش دوباره جهت هدایت فرآیند تمرکززدایی صورت گرفته است. با این حال این تلاش تجدید شده اثرات مطلوبی را فراهم نخواهد کرد مگر اینکه اجرای آن‌ها به صورت هماهنگ انجام شود و داده‌های مورد نیاز برای ردیابی شاخص‌های تمرکززدایی ایجاد و نظارت شود (UN-Habitat, 2013). یکی دیگر از مطالعات پر استناد مربوط به بانک جهانی در سال 2012 با عنوان "دولت چگونه به مردم شما نزدیک است؟ شاخص‌های جهانی در مورد محلی‌سازی و تمرکززدایی" است که به ارائه چارچوبی به منظور اندازه‌گیری نزدیکی دولت به مردمش و ارائه رتبه‌بندی جهانی کشورها با استفاده از این چارچوب پرداخته است. هدف از این مقاله نزدیک‌تر کردن دولت‌ها به مردم جهت برقراری حاکمیت عادلانه، مسئول، فساد ناپذیر و پاسخگو است. برای انجام این کار، مجموعه داده منحصر به فرد و جامع از ۱۸۲ کشور جهت بررسی موفقیت در راستای تصمیم‌گیری غیر متمرکز در سراسر جهان صورت گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که حاکمیت غیرمتمرکز جهت ترویج و توسعه رشد اقتصادی، حاکمیت خوب و محیط بهتر برای انجام کسب و کار و کاهش فساد فراهم شده است و همچنین تمرکززدایی با عملکرد حاکمیت شهروند محور بهتر و نهادهای دموکراسی قوی‌تر مرتبط است (Ivanyna & Shah, 2012). انجمن مناطق اروپایی^۲ در سال 2009 در مطالعه‌ای با عنوان "تأثیر تمرکززدایی بر رشد اقتصادی" به بررسی تمرکززدایی بر عملکرد اقتصادی می‌پردازند. هدف از این پروژه به دنبال برقراری ارتباط بین درجه استقلال یک منطقه یا میزان تمرکز زدایی در یک کشور و توسعه اقتصادی است. بدین منظور او مجموعه داده‌های ۲۶ کشور را از روش میانگین موزون و تحلیل رگرسیون چندگانه انجام داده است. نتایج نشان می‌دهد که به مناطقی که دارای صلاحیت بیشتری هستند بهتر از سایر مناطق توسعه پیدا می‌کنند و کشورهای با درجه بالاتر تمرکززدایی از لحاظ اقتصادی موفقیت آمیزتر از کشورهای متمرکز است (Economics, 2009).

در مجموع می‌توان گفت در ارتباط با موضوع تمرکززدایی در سطح بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای مطالعات مختلفی انجام شده است. اکثر مطالعات در مقیاس بین‌المللی و با بررسی چند کشور و در یک بازه زمانی مشخص صورت گرفته است. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که اکثر مطالعات صورت گرفته بر روی تمرکززدایی مالی بوده است. نتایج مطالعات انجام گرفته توسط اندیشمندان و سازمان‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که موضوع تمرکززدایی در دوره‌های زمانی متفاوت و در مناطق مختلف جهان نتایج متفاوتی حاصل شده است. لذا در برخی کشورها تمرکززدایی نتیجه مثبت داشته و در برخی کشورها تمرکززدایی تأثیر خاصی بر منطقه نداشته است. به عنوان نمونه، مطالعه‌ای که توسط لسمان در مورد تمرکززدایی و نابرابری منطقه‌ای در ۵۴ کشور انجام گرفته داده است، نشان می‌دهد که تمرکززدایی نابرابری منطقه‌ای را کاهش می‌دهد. از سوی دیگر در مطالعه رودریگزپور و اذکورا در ۲۶ کشور نشان می‌دهد که تمرکززدایی از تحولات نابرابری منطقه‌ای جدا است و تأثیری بر تعادل منطقه‌ای ندارد. در نتیجه با توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، طبیعی و غیره می‌بایست بررسی‌های بسیاری صورت پذیرد تا نتایج منطقی و مناسبی در زمینه تمرکززدایی انجام گیرد. در جدول (۳) به جمع بندی و تدقیق مطالعات اشاره شده در بالا پرداخته شده است.

جدول ۳: جمع بندی و تدقیق نظریات صاحب نظران در ارتباط با تمرکززدایی

صاحب نظر	عنوان مطالعه	تعداد شاخص/مقیاس	مورد پژوهش	هدف	روش	یافته‌ها
کانیتی و همکاران (۲۰۱۹)	تمرکززدایی و رشد اقتصادی در اروپا	۱۰ بین‌المللی	۲۵ کشور	اثرات عدم تمرکز مالی بر رشد اقتصادی	مدل اثرات ثابت و روش حداقل مربعات معمولی	یک رابطه مختلط بین تمرکززدایی مالی و رشد اقتصادی وجود دارد.

^۱ UN-Habitat^۲ Assembly of European Regions, 2009

صاحب نظر	عنوان مطالعه	تعداد شاخص/مقیاس	مورد پژوهش	هدف	روش	یافته‌ها
صندوق بین‌المللی پول (۲۰۱۸)	درس‌هایی جهت تمرکززدایی مالی مؤثر در آفریقا سیاه	۱۰ بین‌المللی	کشورهای آفریقا سیاه	اصلاح تمرکززدایی مالی مؤثر بر جنبه‌های اقتصاد کلان	روش حداقل مربعات معمولی	عدم تمرکز مالی با سطح توسعه اقتصادی، اندازه جغرافیایی، تراکم جمعیت، سطح شهرنشینی، سطح تقسیمات قومی و قدرت دموکراسی رابطه مثبتی داشته است.
چین و کورژنویج (۲۰۱۷)	نابرابری فضایی، زیرساخت حمل و نقل و سیاست تمرکززدایی در دهلی نو	۸ منطقه ای	دهلی نو	بررسی سیاست منطقه‌ای و نابرابری منطقه‌ای	حداقل مربعات معمولی	کاهش نابرابری‌ها مستلزم یک رویکرد ترکیبی از بالا به پایین و پایین به بالا است.
فیلیپتی و ساچی (۲۰۱۶)	تمرکززدایی و رشد اقتصادی بازنگری شده: نقش قدرت منطقه ای	۱۹ بین‌المللی	۲۱ کشور	تمرکززدایی مالی بر رشد اقتصادی	گشتاورهای تعمیم یافته-حداقل مربعات معمولی	اثرات تمرکززدایی مالی بر رشد اقتصادی به شدت به میزان اقتدار دولت‌های منطقه ای بستگی دارد.
گول و همکاران (۲۰۱۷)	اشکال مختلف تمرکززدایی و آن‌ها بر عملکرد دولت	۱۹ بین‌المللی	۱۱۳ کشور	تمرکززدایی حکومتی بر ابعاد مختلف عملکرد دولت	دلتا مدل لجیست	عدم تمرکز اداری و مالی عملکرد دولت را بهبود می بخشد.
لوزانو-اسپیتیا و جولیو-رومن (۲۰۱۵)	عدم تمرکز مالی و رشد اقتصادی کلمبیا	۴ ملی	کلمبیا	اثرات تمرکززدایی مالی بر رشد اقتصادی منطقه‌ای	روش پنل دیتا و مدل مقطعی	واگذاری مسئولیت‌های مالی به دولت‌های محلی منجر به رشد اقتصادی می شود.
کیفیت موسسه دولتی (۲۰۱۵)	تمرکززدایی، فساد و نقش دموکراسی	۱۳ بین‌المللی	۷۲ کشور	بررسی تمرکززدایی بر فساد	روش حداقل مربعات معمولی	عدم تمرکز مالی و اداری بر اساس سطح دموکراسی یک کشور می تواند در کاهش فساد مؤثر باشد.
مرکز تحقیقات اقتصاد بین‌المللی (۲۰۱۵)	تمرکززدایی، رشد و اندازه دولت بهینه در چارچوب منطقه‌ای ایتالیا	۱۵ منطقه ای	مناطق ایتالیا	رابطه بین هزینه عمومی و تمرکز زدایی	پنل دیتا	تمرکززدایی تأثیر مثبتی بر بخش دولتی دارد که بر رشد درآمد مؤثر است.
انجمن ایتالیایی اقتصاد عمومی (۲۰۱۵)	درجه تمرکززدایی بر فساد	۱۴ بین‌المللی	۸۵ کشور	رابطه بین تمرکززدایی و فساد	روش حداقل مربعات معمولی و متغیر ابزاری	درجه متوسط عدم تمرکز بهترین ساختاری است که یک کشور می تواند برای جلوگیری از فساد اتخاذ کند.
برنامه اسکان بشر ملل متحد (۲۰۱۳)	تمرکززدایی مالی	۱۱ ملی	کشور زامبیا	بررسی تمرکززدایی مالی و نقش مهم شهرها در توسعه اقتصادی ملی و کاهش فقر	توصیفی	ایجاد ظرفیت لازم برای پیشرفت در تمرکززدایی مالی ضروری است.
سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۲۰۱۳)	فدرالیسم مالی ۲۰۱۴	۵ بین‌المللی	۳۴ کشور	تمرکززدایی بر تولید، بهره‌وری سرمایه‌گذاری عمومی و عملکرد سیستم‌های آموزشی	مدل اثرات ثابت	تمرکززدایی درآمد تأثیر بیشتری نسبت به عدم تمرکز هزینه دارد.

صاحب نظر	عنوان مطالعه	تعداد شاخص/مقیاس	مورد پژوهش	هدف	روش	یافته‌ها
تسلیوس و همکاران (۲۰۱۲)	نابرابری درآمد، تمرکززدایی و توسعه منطقه	۱۱ بین المللی	اروپای غربی	تمرکززدایی مالی و سیاسی بر نابرابری منطقه ای	روش گشتاورهای تعمیم یافته مدل اثرات ثابت	با افزایش درآمد منطقه ای، تمرکززدایی با کاهش کمتر نابرابری همراه است.
بانک جهانی (۲۰۱۲)	دولت چگونه به مردم شما نزدیک است	۱۰ بین المللی	۱۸۲ کشور	نزدیک‌تر کردن دولت‌ها به مردم جهت برقراری حاکمیت عادلانه، مسئول، فساد ناپذیر و پاسخگو	توصیفی	حکمرانی غیرمتمرکز منجر به رشد اقتصادی، حکمرانی خوب و محیط بهتر برای انجام تجارت و کاهش فساد می‌شود.
لسمان (۲۰۱۱)	تمرکززدایی و نابرابری منطقه ای: یک تحلیل تجربی	۲۳ بین المللی	۵۴ کشور	تحلیل عوامل تعیین کننده نابرابری‌های منطقه‌ای و آن بر ساختار فدرال	پانل دیتا، مقطع‌بندی و متغیر تعدیل گر	عدم تمرکز سیاسی و مالی نابرابری‌های منطقه‌ای را کاهش می‌دهد.
رودریگز پوز و اذکورا (۲۰۱۰)	آیا تمرکز زدایی بر نابرابری‌های منطقه‌ای اهمیت دارد؟	۱۳ بین المللی	۲۶ کشور	بررسی انتقال جهانی قدرت و منابع به سطوح محلی دولت و نتایج آن از نظر برابری منطقه ای	حداقل مربعات معمولی متغیر تعدیل گر	تمرکززدایی سیاسی و مالی از نابرابری‌های منطقه‌ای جدا شده است.
بالیساکن و همکاران (۲۰۰۸)	پویایی توسعه منطقه‌ای و تمرکززدایی	۲۰ ملی	فلیپین	پویایی منطقه‌ای و تمرکززدایی	توصیفی	کشورهای در حال توسعه که به دنبال تمرکززدایی هستند به درس‌ها و برنامه‌های تحلیلی و سیاسی برای موفقیت در تمرکززدایی نیاز دارند.
انجمن مناطق اروپایی (۲۰۰۹)	تاثیر تمرکززدایی بر رشد اقتصادی	۲۳	۲۶ کشور	ارتباط بین میزان تمرکز زدایی در یک کشور و توسعه اقتصادی	تحلیل رگرسیون چندگانه	کشورهایی که درجه تمرکززدایی بالاتری دارند از نظر اقتصادی موفق تر از کشورهای متمرکز هستند.
ارزاقی و هندرسون (۲۰۰۵)	چرا کشورها از لحاظ مالی غیرمتمرکز هستند؟	۱۹ بین المللی	۴۸ کشور	تغییرات در میزان دموکراسی و بررسی متون مربوط به فدرالیسم و عدم تمرکز مالی	متغیر تعدیل گر و روش متغیر ابزاری	قانون اساسی فدرال در تمرکززدایی مالی مؤثر است.
اشنایدر (۲۰۰۲)	تمرکززدایی: مفهوم سازی و اندازه گیری	۶ بین المللی	۶۸ کشور	مفهوم تمرکززدایی و نحوه اندازه گیری آن	تحلیل عاملی	سه بعد مالی، سیاسی و اداری تمرکززدایی به کشورها این امکان می دهد که بر اساس نوع و درجه تمرکززدایی اندازه گیری شوند.
آکایی و ساکاتا (۲۰۰۲)	تمرکززدایی مالی به رشد اقتصادی کمک می کند	۱۱ ملی	۵۰ ایالت متحده امریکا	بررسی تمرکززدایی مالی بر رشد اقتصادی	پانل دیتا	عدم تمرکز مالی به رشد اقتصادی کمک می کند.

پس از مرور متون مرتبط با مفهوم تمرکززدایی، شاخص‌های تمرکززدایی استخراج گردید. جدول (۴) مستندسازی شاخص‌های تمرکززدایی در دو حوزه مطالعات آکادمیک و مطالعات بین‌المللی و به تفکیک شاخص و مطالعات مربوطه را نشان می‌دهد. در مجموع ۵۰ شاخص استخراج شده است. همانطور که در جدول زیر قابل مشاهده است شاخص‌ها مربوط به سه بعد تمرکززدایی مالی، سیاسی و اداری است. با بررسی دقیق‌تر می‌توان مشاهده کرد که برخی از اندیشمندان در مطالعات خود از شاخص‌های مربوط به سه بعد تمرکززدایی استفاده نموده‌اند، مانند اشنایدر (۲۰۰۳) و بانک جهانی (۲۰۱۲) و برخی دیگر شاخص‌های مربوط به دو بعد تمرکززدایی مالی و سیاسی مانند رودریگزپوز و اذکورا (۲۰۱۰) و لسمان (۲۰۱۱) و یا دو بعد تمرکززدایی اداری و مالی مانند گول و همکاران (۲۰۱۷) و سازمان کیفیت مؤسسه دولتی (۲۰۱۵) در پژوهش خود استفاده کرده‌اند و برخی مطالعات فقط بر روی تمرکززدایی مالی تمرکز کرده‌اند مانند پژوهش آکایی و ساکاتا (۲۰۰۲)، ارزاقی و هندرسون (۲۰۰۵)، فیلیپتی و سانچی (۲۰۱۶)، آلفرد ووا و همکاران (۲۰۱۸) و لوزانو-اسپیتیا و جولین-رومن (۲۰۱۵). به این ترتیب می‌توان گفت که شاخص‌های تمرکززدایی مالی در اکثر مطالعات اندیشمندان مورد استفاده قرار گرفته است و بر روی آن تأکید دارند. همچنین، همانطور که در جدول قابل مشاهده است بیشترین تکرار شاخص‌ها در متون نظری به ترتیب مربوط به شاخص سهم هزینه‌های دولت محلی به کل هزینه‌های دولت، سهم درآمدهای محلی به کل درآمدهای دولت، جمعیت و تجارت آزاد (واردات و صادرات) هستند. در مقابل شاخص سرانه ارزش افزوده بخش کشاورزی، صنعت و خدمات، سرانه تولید ناخالص داخلی بخش کشاورزی، صنعت و خدمات، دسترسی به آب و برق و گاز و مهاجرت کمترین تکرار را در میان کل شاخص‌ها داشته‌اند.

جدول ۴: مستندسازی شاخص‌های اندازه‌گیری تمرکززدایی

شاخص‌های اندازه‌گیری تمرکززدایی	مطالعات آکادمیک	مطالعات بین‌المللی	رتبه
۱. هزینه‌های محلی (درصدی از GDP)		QOQ (2015)	۱
۲. درآمد‌های محلی (درصدی از GDP)		SIIP (2014)	۲
۳. سهم شاغلان حکومت محلی		AER (2009)	۳
۴. تولید ناخالص داخلی		ICID (2015)	۴
۵. اندازه حکومت		UN-HABITAT (2013)	۵
۶. نرخ بیکاری		OECD (2013)	۶
۷. جمعیت شهری		IMF (2018)	۷
۸. سرانه درآمد برای کل جمعیت		World Bank (2012)	۸
۹. قانون مشترک خودگردانی		Jain & Korzhenevich (2017)	۹
۱۰. سرانه ارزش افزوده بخش خدمات		Balsacan & Piza (2008)	۱۰
۱۱. سرانه ارزش افزوده بخش صنعت		Camit & et al (2019)	۱۱
۱۲. سرانه ارزش افزوده بخش کشاورزی		Lozano-Espitia & et al (2015)	۱۲
۱۳. نسبت مالیات بر تولید ناخالص داخلی		Tesios & et al (2012)	۱۳
۱۴. نرخ رشد سرانه تولید ناخالص داخلی		Araghi & Henderson (2005)	۱۴
۱۵. سرانه تولید ناخالص منطقه ای		Schneider (2003)	۱۵
۱۶. سرانه تولید ناخالص منطقه ای صنعت		Lessmann (2012)	۱۶
۱۷. سرانه تولید ناخالص منطقه ای کشاورزی		Rodriguez-Pose & Ezcurra (2010)	۱۷
۱۸. تقسیم بندی فومی		Goal & et al (2017)	۱۸
۱۹. کمک‌های مالی عمومی		Filippetti & Sacchi (2016)	۱۹
۲۰. انتخابات شهری		Akai & Sakata (2002)	۲۰
۲۱. انتخابات ایالتی			۲۱
۲۲. انتخابات محلی			۲۲
۲۳. فدرالیسم			۲۳
۲۴. سطح حکومت			۲۴
۲۵. تحصيلات			۲۵
۲۶. جمعیت			۲۶
۲۷. تجارت باز			۲۷
۲۸. سرانه تولید ناخالص داخلی			۲۸
۲۹. اقتدار منطقه ای			۲۹
۳۰. عدم تعادل عمومی			۳۰
۳۱. نرخ مهاجرت			۳۱
۳۲. تراکم جاده			۳۲
۳۳. دسترسی به آب			۳۳
۳۴. دسترسی به برق			۳۴
۳۵. دسترسی به تلفن			۳۵
۳۶. سهم دولت محلی از درآمد			۳۶
۳۷. سهم دولت محلی از درآمد مالیاتی			۳۷
۳۸. سهم حکومت محلی از هزینه			۳۸
۳۹. سهم حکومت محلی از هزینه های سلامت			۳۹
۴۰. سهم حکومت محلی از هزینه های آموزش			۴۰
۴۱. سهم حکومت محلی از هزینه های خدمات عمومی			۴۱
۴۲. سهم حکومت محلی از هزینه های دفاع			۴۲
۴۳. سهم حکومت محلی از هزینه های تامین اجتماعی و رفاه			۴۳
۴۴. سهم حکومت محلی از هزینه های تسهیلات عمومی و مسکن			۴۴
۴۵. سهم حکومت محلی از هزینه های امور تفریحی، فرهنگی و مذهبی			۴۵
۴۶. سهم حکومت محلی از هزینه های سوخت و انرژی، کشاورزی، جنگلداری			۴۶
۴۷. سهم حکومت محلی از هزینه های حمل و نقل و ارتباطات			۴۷
۴۸. سهم حکومت محلی از هزینه های سایر امور اقتصادی و خدمات			۴۸
۴۹. سهم حکومت محلی از هزینه های حمایت زیست محیطی			۴۹
۵۰. عدم تعادل عمودی (vertical imbalance) این معیار به انتقال دولت مرکزی به هزینه‌های حکومت محلی می‌پردازد و از این رو معیاری از وابستگی انتقال حکومت های محلی به شمار می‌آید. شاخص اقتدار منطقه ای (Regional authority index)، از دو مؤلفه تشکیل می‌شود که به ترتیب درجه اقتدار اعمال شده توسط یک دولت منطقه ای بر سرزمین خود (خودگردانی) و بر کل کشور (قانون مشترک) را به دست می‌آورد. خودگردانی (self-rule) درجه استقلال دولت منطقه ای از نمود مقامات مرکزی و حوزه تصمیم‌گیری منطقه ای را در نظر می‌گیرد. قانون مشترک (shared-rule) ظرفیت دولت منطقه ای را برای تعیین تصمیم‌گیری مرکزی اندازه گیری می‌کند و در مجموع دارای چهار شاخص است: قانونگذاری، کنترل اجرایی، کنترل مالی و اصلاح قانون اساسی. اندازه حکومت (Government size) هزینه عمومی دولت مرکزی (درصد تولید ناخالص داخلی) باز بودن تجارت (Openness)، مجموع صادرات و واردات			۵۰

ارائه چارچوب مفهومی تمرکززدایی

پس از اینکه به مرور مبانی نظری و دیدگاه‌ها و نظریه‌های موجود در خصوص تمرکززدایی اشاره گردید در این بخش به ارائه چارچوب مفهومی می‌پردازیم. به این ترتیب ابتدا به نظریه‌های تمرکززدایی پرداخته، سپس به روند تمرکززدایی و عوامل مؤثر بر تمرکززدایی اشاره شده و در نهایت پیامدهای تمرکززدایی بیان می‌گردد و در ادامه الگوی اندازه‌گیری تمرکززدایی ارائه شده است.

نظریه‌های تمرکززدایی

به طور کلی می‌توان نظریات مرتبط با تمرکززدایی را به دو دسته کلی کلان و کالبدی-فضایی تقسیم نمود. در نظریات کلان تمرکززدایی، نظریه دموکرات لیبرال، تمرکززدایی را به عنوان راهی برای گسترش قدرت سیاسی به حکومت محلی می‌داند زیرا تمرکززدایی منجر به بهبود در تصمیم‌گیری، هماهنگی بین سازمانی و در نهایت منجر به کارایی و اثربخشی در اجرای سیاست‌های اقتصادی و سیاسی می‌شود (kulipossa, 2004: 769). در نظریه انتخاب عمومی، تمرکززدایی به عنوان ابزاری مهم برای افزایش رفاه تبدیل شده است و استدلال می‌کند که دولت‌های غیرمتمرکز بهتر می‌توانند نیازها و اولویت‌های جوامع را برآورده سازند. در تفکر مارکسیستی راهنمای مفیدی را بین حکومت محلی و حکومت مرکزی ارائه می‌دهد. این دیدگاه نشان می‌دهد که انباشت سرمایه می‌تواند به ایجاد مؤسسات محلی ختم شود و اگر این مؤسسات دارای قابلیت خودمختاری باشند، می‌توانند زیرساخت‌های لازم را فراهم نمایند. رویکرد تحلیل سیاست همراه با تحلیل سیاسی، به درک تمرکززدایی کمک می‌کند زیرا نه تنها دلایل سیاسی و اقتصادی، بلکه محیط اجتماعی- رفتاری و سایر عوامل مرتبط با آن را در هنگام اجرای تمرکززدایی به کار می‌گیرد (Fernando, 2002). در نظریات کالبدی- فضایی می‌توان به نظریه مراکز رشد یا درختی آرپی میسر، مرکز-پیرامون فریدمن، نظریه آگروپلتن جان فریدمن و مایک داگلاس، نظریه عملکردهای شهری در توسعه روستایی دنیس راندینلی، نظریه برگشت تمرکز هری ریچاردسون و نظریه شبکه منطقه‌ای ماک داگلاس اشاره نمود. در نظریات کالبدی- فضایی، هر منطقه با توجه به نقش و عملکرد و مزیت‌های بالقوه خود در جهت توسعه کالبدی، اقتصادی و اجتماعی، موجب کاهش تمرکز از مناطق و کلانشهرهای متمرکز می‌شود. در نتیجه موجب رشد اقتصادی مناطق و توزیع متعادل جمعیت و خدمات در پهنه سرزمین خواهد شد.

روند تمرکززدایی

بحث تمرکززدایی در کشورهای در حال توسعه از دهه 1950 آغاز گردید. تمایل به تمرکززدایی نه تنها در یک کشور خاص بلکه در سطح بین‌المللی نیز قابل توجه است. دوره‌هایی وجود دارد که تمرکززدایی بسیار مورد توجه قرار گرفته است. اولین دوره از اواسط دهه 1950 تا اوایل 1960 است که با ایجاد یا تقویت حکومت‌های سطح محلی در تعدادی از کشورها مشخص شد که بسیاری از آن‌ها در آن هنگام تحت حوزه مستعمراتی بودند. در طول این دوره، تمرکز بیشتر بر جنبه‌های اداری تمرکززدایی، با توجه خاص به سازمان حقوقی روابط اداره عرصه مرکزی و نقش مقامات محلی یا شهرداری‌ها در یک حکومت تحت مدیریت مرکزی متمرکز بود. در این دوره به منظور ارائه خدمات عمومی و مسئولیت بیشتر به واحدهای اداری محلی تلاش نمودند. دوره بعدی از اوایل 1970 تا اوایل 1980 که شاهد توجه مجدد به تمرکززدایی بود که این بار توسط دولت‌های مستقل آغاز شد. در این دوره برنامه‌های تمرکززدایی توسط دولت‌های مستقل طراحی شده‌اند که بر نقش تمرکززدایی به عنوان ابزاری برای توسعه ملی در نظر گرفته شده است و از مشارکت مردمی گرفته تا مدیریت بهتر توسعه روستایی و حفظ وحدت ملی طیف وسیعی از منافع را نسبت به گذشته منعکس می‌کند (Conyers, 1983: 188). در این دوره آژانس‌های کمک‌رسانی بین‌المللی از دولت‌ها خواستند تا استراتژی‌های تمرکززدایی را برای دسترسی به فقرا روستایی و شهری و جهت افزایش مشارکت آن‌ها در روند توسعه در نظر بگیرند. در این دوره علاوه بر جنبه‌های سیاسی و اداری تمرکززدایی، ساختار کالبدی شهرها نیز شروع به تغییر به سمت چندمرکزی شدن کرد و باعث به وجود آمدن مراکز فرعی حومه‌ای شد. از اواسط دهه 1980 به بعد تعداد زیادی از دولت‌ها با هدف انتقال مسئولیت‌ها، منابع و اختیارات از سطوح بالاتر به پایین تر دولت، فرایندهای اصلاحات دولتی را آغاز کردند. در طول دهه 1990، تمرکززدایی به عنوان بازکردن راهی برای حکمروایی در جهت مشارکت عمومی وسیع‌تر از طریق سازمان‌های جامعه مدنی و تقویت بخش خصوصی و کاهش بوروکراسی‌های دولت مرکزی و به عنوان بخشی از اصلاحات ساختاری مورد نیاز برای بازیابی بازارها، ایجاد یا تقویت دموکراسی و ترویج حکمروایی خوب دیده شد (Cheema & Rondinelli, 2007: 3). در مجموع می‌توان گفت تمرکززدایی در سیستم‌های واحد و همچنین در سیستم‌های فدرال/ شبه فدرال رخ داده است. هر کشور سیر خود را دنبال می‌کند که مربوط به میراث‌های تاریخی، ویژگی‌های جغرافیایی، عوامل سیاسی و شرایط و فرهنگ اقتصادی- اجتماعی غالب است. عوامل محرک عدم تمرکز از منطقه‌ای به منطقه دیگر متفاوت بوده است. در آمریکای لاتین، فشار اصلی به سمت تمرکززدایی با تبدیل سیستم‌های سیاسی از دیکتاتوری‌های نظامی به دموکراسی‌ها نشأت

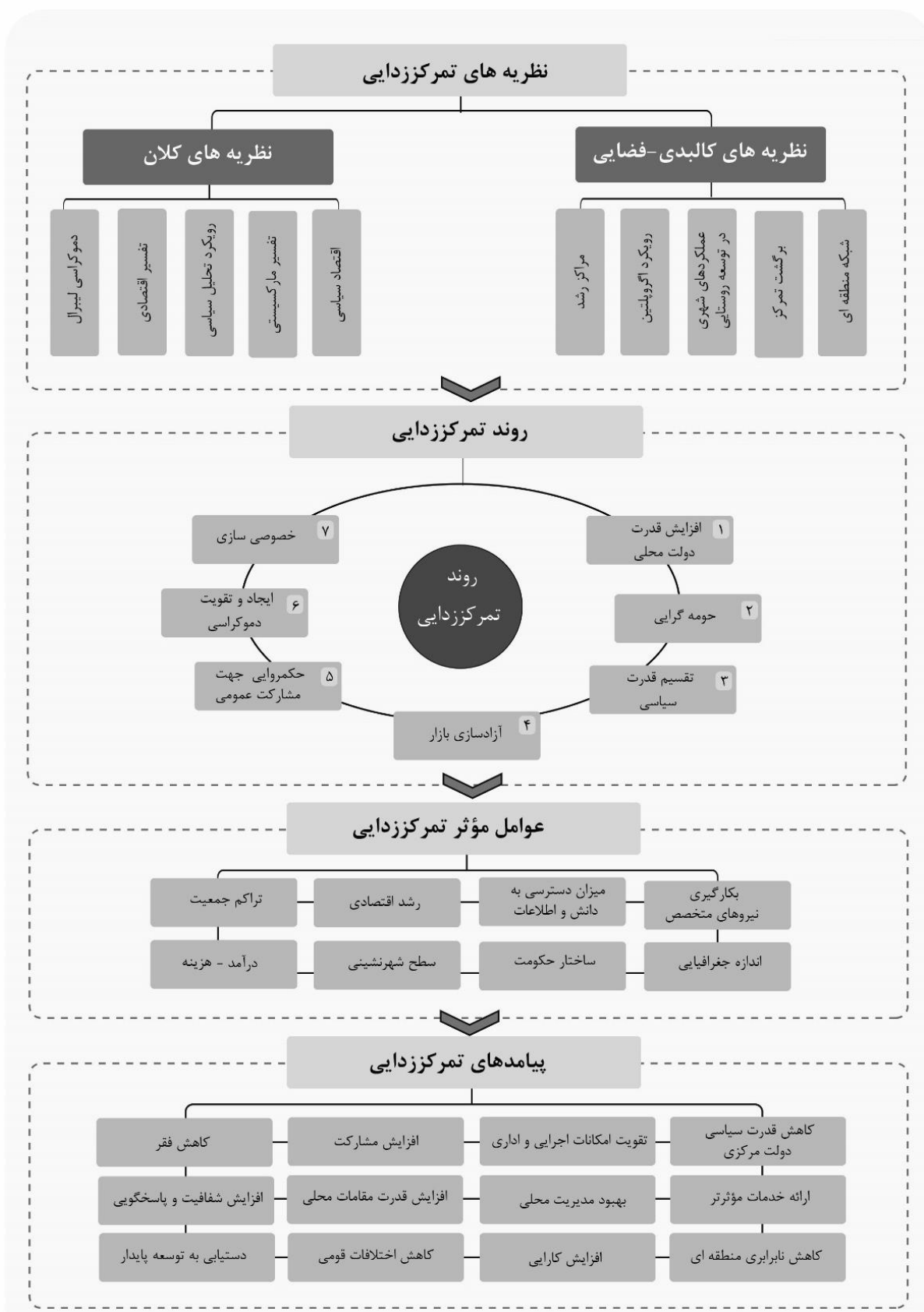
گرفته است. در اروپای شرقی و اتحاد جماهیر شوروی سابق، تمرکززدایی بخشی از روند تحول سیاسی و اقتصادی از یک سیستم سوسیالیستی به اقتصاد بازار بوده است. در آفریقا، تمرکززدایی به صورت دموکراتیزه سازی و حکمرانی خوب پس از پایان جنگ سرد مرتبط بود (European Union, 2017: 7).

عوامل تمرکززدایی

فرآیند تمرکززدایی در هر کشوری تحت تأثیر عوامل مختلف قرار می‌گیرند. ساختار حکومتی هر کشور نقش مهمی در میزان و درجه تمرکززدایی ایفا می‌کند؛ به گونه‌ای که هرچه قدرت حکومت مرکزی کاهش یابد و بیشتر میان حکومت‌های محلی تقسیم شود، فرایند تمرکززدایی مؤثرتر است (Montero & Samuels, 2004). همچنین سطح توسعه اقتصادی در تمرکززدایی مؤثر است. هر چه توسعه اقتصادی منطقه‌ای بالا باشد دولت تمایل بیشتری به واگذاری قدرت به حکومت محلی دارد (Oates, 1993). وسعت جغرافیایی نیز در تمرکززدایی بسیار اهمیت دارد به طوری که هر چقدر کشوری وسیع باشد، تمرکززدایی ضروری‌تر است (Hobdari, Nguyen, Dell'Erba & Ruggiero, 2018). ارائه خدمات به مناطق محروم و بخش‌های مولد موجب مهاجرت به این مناطق می‌گردد در نتیجه بر تمرکززدایی اثر می‌گذارد. همچنین هزینه بیشتر دولت در بخش‌های مولد موجب افزایش سرمایه‌گذاری بیشتر می‌شود که این امر باعث تمرکززدایی و رشد اقتصادی می‌گردد (Sepulveda, & Martinez-Vazquez, 2011). از سوی دیگر هر چه درآمد منطقه‌ای بیشتر باشد فرآیند تمرکززدایی سریع‌تر انجام می‌شود و باعث افزایش توسعه منطقه‌ای می‌گردد (Tiebout, 1956). یکی دیگر از عوامل مؤثر بر تمرکززدایی وجود نیروی انسانی متخصص است زیرا جهت واگذاری مسئولیت‌ها و اختیارات به حکومت محلی نیازمند افراد متخصص و با تجربه هستند که بتوانند این وظایف را به درستی اجرا کنند و همچنین داشتن اطلاعات و دانش در زمینه موضوعات دولتی می‌تواند در تمرکززدایی مؤثر باشد (Thieben, 2000). در نهایت می‌توان گفت میزان جمعیت در تمرکززدایی نیز مؤثر است. هر چقدر تمرکز جمعیت در یک منطقه بیشتر باشد، تمرکززدایی ضروری‌تر است (Hobdari, Nguyen, Dell'Erba & Ruggiero, 2018).

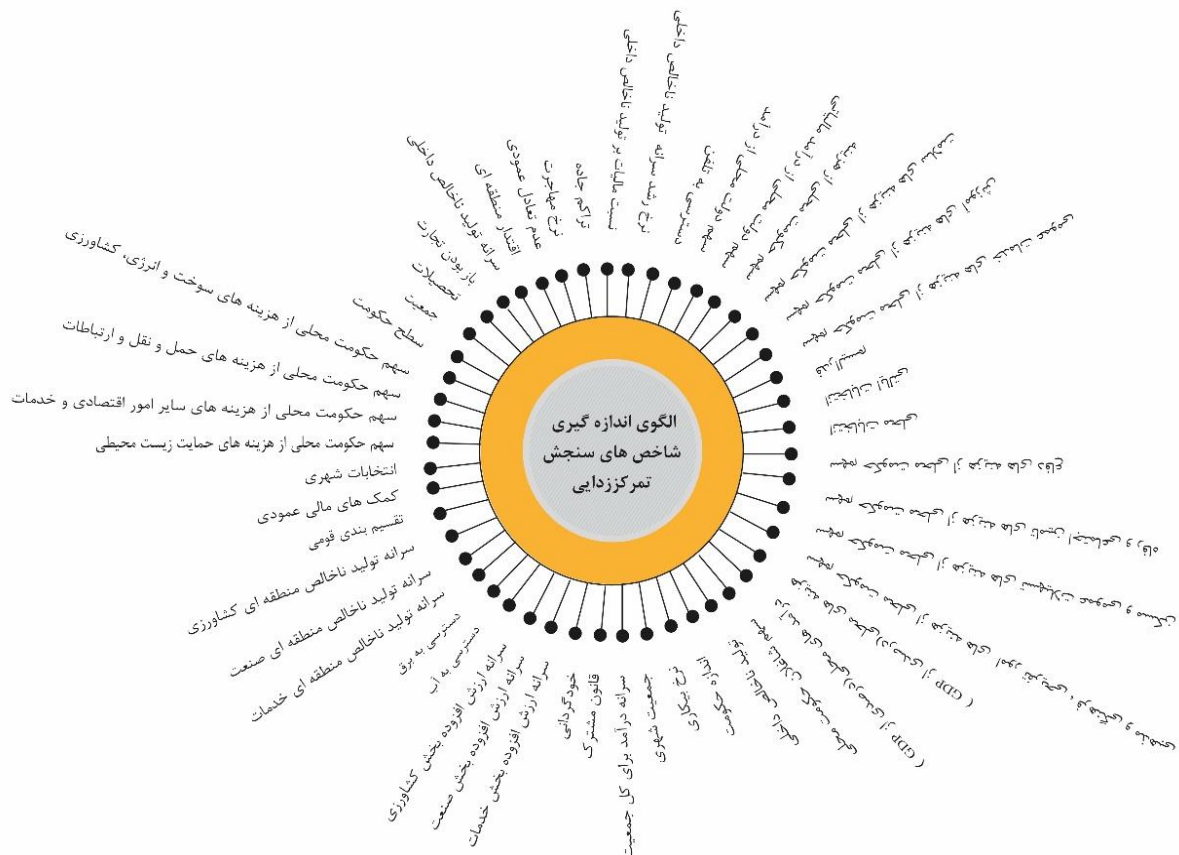
پیامدهای تمرکززدایی

طرفداران تمرکززدایی، پیامدهای مختلفی را ارائه کرده‌اند. تمرکززدایی می‌تواند جهت دستیابی به توسعه پایدار، خصوصاً تلاش در جهت شناسایی راه حل‌هایی جهت رفع مشکلاتی نظیر فقر کمک نماید؛ زیرا از طریق تمرکززدایی، دولت محلی به دلیل نزدیکی به مردم، اطلاعات بهتری در مورد نیازهای محلی دارد و می‌تواند در تخصیص کالا و خدمات عمومی، هدفمندتر و عادلانه عمل کند (White, 2001: 3) و همچنین روابط نزدیک مردم و حکومت محلی موجب بهبود شفافیت و پاسخگویی گردد (Wijayarathna, 2004: 42). تمرکززدایی نیز می‌تواند باعث بهبود کارایی شود زیرا به دولت‌ها کمک می‌کند تخصیص کالا و خدمات را به گونه‌ای تطبیق دهند که با نیازهای مردم محلی تطابق بیشتری داشته باشند و همچنین خدمات دولت را بهبود بخشند (Barakay & Lockwood, 2007: 1198). علاوه بر این، تمرکززدایی با نزدیک کردن دولت به مردم، افزایش فرصت‌ها جهت مشارکت در دولت و دادن کنترل گروه‌ها بر امور سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خود، اختلافات قومی و تجزیه طلبی را در دموکراسی‌ها کاهش دهد (Brancati, 2006: 652). در نهایت می‌توان گفت تمرکززدایی پیوند فضایی و شدت تعامل را افزایش می‌دهد و همچنین با تسهیل توزیع عادلانه منابع مادی، انسانی و فنی مناطق موجب افزایش برابری فضایی می‌گردد. (Maro, 1990: 676).

شکل ۳. چارچوب مفهومی کلان تمرکززدایی

بررسی‌های صورت گرفته در زمینه تمرکززدایی نشان می‌دهد که شکل‌گیری پدیده تمرکززدایی ناشی از عوامل متعددی است و ویژگی‌های آن در هر کشوری بر اساس شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اداری با هم متفاوت هستند. از این رو تشریح مفهوم تمرکززدایی و بررسی آن می‌تواند در ابعاد مختلفی صورت گیرد که ممکن است برخی از آن‌ها در نمونه مورد مطالعه صدق کند. بدین ترتیب با بررسی متون نظری پژوهش در این زمینه، این شاخص‌ها شناسایی گردید و در مجموع ۵۰ شاخص جهت سنجش تمرکززدایی استفاده گردید. بر مبنای شاخص‌های ارائه شده، شناسایی و اندازه‌گیری تمرکززدایی در مناطق کشور امکان پذیر خواهد شد. در شکل (۴) شاخص‌های سنجش تمرکززدایی قابل مشاهده است.

شکل ۴. الگوی اندازه‌گیری و شاخص‌های سنجش تمرکززدایی

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه با توجه به ضرورت و اهمیت مفهوم تمرکززدایی در عصر حاضر انجام شده است. انجام تحقیقات در این حوزه، بستر مناسبی را جهت افزایش متون نظری و تجربی فراهم نموده و آگاهی بیشتری در این زمینه به برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران داده تا با دقت بیشتری در حوزه تمرکززدایی ایفا نقش نمایند زیرا تمرکززدایی می‌تواند فقر، مشکلات زیست محیطی، عدم تعادل فضایی، دسترسی به خدمات و زیرساخت‌ها و در نهایت تحقق اصل عدالت را در تمام سرزمین فراهم نمایند. بدین ترتیب، به منظور اجرای روند تحقیق و دستیابی به هدف پژوهش مبتنی بر مفهوم شناسی تمرکززدایی ملی و منطقه‌ای و شناسایی مدل‌های مفهومی و شاخص‌های اندازه‌گیری، ابتدا به تعریف تمرکززدایی و انواع و اشکال آن از دیدگاه نظریه پردازان مختلف انجام گرفت سپس اقتراح و اشتراک صاحب نظران در این خصوص بیان گردید. سپس به پیشینه تاریخی تمرکززدایی اشاره شد. در بخش بعد جهت درک بهتر مفاهیم، به ارائه مدل مفهومی مختلفی که روابط بین مفاهیم و اجزاء تمرکززدایی را نشان می‌دهند را توسط اندیشمندان ارائه گردید. همچنین در پژوهش حاضر، به شناسایی شاخص‌های تمرکززدایی با بررسی مبانی نظری موجود در زمینه تمرکززدایی در دو حوزه مطالعات آکادمیک و مطالعات سازمان‌های بین المللی پرداخته شد. در نهایت چارچوب مفهومی سنجش تمرکززدایی ارائه گردید.

نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های پیشین که هر کدام یک یا چند مؤلفه مربوط به تمرکززدایی بررسی شده است، همسو هستند. برای مثال در مطالعه صندوق بین‌المللی پول (2018) نشان می‌دهد که تمرکززدایی با سطح توسعه اقتصادی، تراکم جمعیت، سطح شهرنشینی رابطه مثبتی دارد. همچنین در مطالعه جوهانس پی. جتینگ و همکاران (2005) نشان می‌دهد که سه عامل اندازه کشور، سطح توسعه اقتصادی و میزان دموکراسی بر تمرکززدایی موثر است. از سوی دیگر در برخی تحقیقات صورت گرفته با مطالعه حاضر مطابق نیست. برای نمونه در مطالعه پانیزا (1999) به این نتیجه رسید که تمرکززدایی با رشد اقتصادی رابطه معکوس دارد. همچنین در مطالعه تورتن (2006) نشان می‌دهد که بین تمرکززدایی و رشد اقتصادی رابطه معناداری با هم ندارند. همچنین تمرکززدایی در دوره‌های زمانی متفاوت و در مناطق مختلف جهان نتایج متفاوتی همراه داشته است. برای نمونه میتوان به مطالعه لسمان (2011) اشاره نمود که تمرکززدایی نتیجه مثبتی در تعادل منطقه‌ای داشته است و در مطالعه رودریگزپوز و گیل (2003) تمرکززدایی باعث افزایش عدم تعادل منطقه‌ای شده است و در در مطالعه رودریگزپوز و اذکورا (2010) تمرکززدایی ارتباطی به تحولات نابرابری منطقه‌ای ندارد. در نتیجه با توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و طبیعی می‌بایست بررسی‌های بسیاری صورت پذیرد تا نتایج منطقی و مناسبی در زمینه تمرکززدایی انجام گیرد.

نتایج نشان می‌دهد که شکل‌گیری پدیده تمرکززدایی ناشی از عوامل متعددی از جمله ساختار دولت، گستره جغرافیایی، سطح توسعه اقتصادی، نیروی انسانی متخصص، جمعیت، خدمات، درآمد و هزینه‌های دولت و میزان دسترسی به دانش و اطلاعات هستند که این عوامل بر اساس شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اداری کشور تأثیرات مختلفی بر جای می‌گذارد. همچنین نکته قابل توجه این تحقیق در مقایسه با مطالعات پیشین بررسی کلی و همه‌جانبه تمامی شاخص‌های تمرکززدایی در تمامی ابعاد است که با شناسایی این ۵۰ شاخص سنجش تمرکززدایی می‌توان در راستای تعادل بخشی به نظام ملی و منطقه‌ای اقداماتی را در جهت کاهش تمرکز از مناطق مختلف کشور و ایجاد تعادل فضایی در گستره ملی و ایجاد تعادل فضایی در مناطق مختلف صورت گیرد. تمرکززدایی یک مکانیسم مهم برای انتقال قدرت و منابع از نهادهای دولت مرکزی به سطوح محلی دولت است. توجه به این نکته حائز اهمیت است که اگرچه اهداف تمرکززدایی ممکن است متفاوت باشد، اما هدف همه آنها بهبود حکمرانی دموکراتیک، افزایش مشارکت شهروندان و نیز پاسخگویی و شفافیت دولت است. عدم تمرکز مالی، فضایی، اداری، اقتصادی و سیاسی برای کاهش نابرابری‌ها، ارتقای رشد اقتصادی، تقویت حکومت محلی و تقویت دموکراسی ضروری است. هدف از تمرکززدایی تغییر سیستم‌ها و فرآیندهای اداری به منظور بهبود مشارکت عمومی، افزایش دسترسی به منابع و بهبود کارایی در فرآیند متمرکز سیاست‌گذاری است. با توانمندسازی مقامات محلی، تمرکززدایی می‌تواند هویت و فرهنگ منطقه‌ای را ارتقا دهد و همچنین فرصت‌هایی برای تصمیم‌گیری محلی و نوآوری در سیاست‌ها ایجاد کند. تمرکززدایی همچنین می‌تواند با نزدیک‌تر کردن تصمیم‌گیری به افرادی که تحت تأثیر این تصمیم‌ها قرار می‌گیرند، به کاهش فساد و بهبود پاسخگویی کمک نماید. علاوه بر این، تمرکززدایی فضایی با هدف انتقال قدرت و منابع از شهرها به روستاها یا از مناطق توسعه یافته تر به مناطق کمتر توسعه یافته منجر به ارتقای دسترسی عادلانه تر به کالاها و خدمات عمومی در سراسر مناطق کشور شود. همچنین دارای پتانسیل قابل توجهی برای رشد و توسعه اقتصادی است. با هدف ایجاد یک محیط تجاری رقابتی‌تر از طریق کاهش تمرکز بازار و تشویق کارآفرینی می‌تواند به رشد اقتصادی و توزیع عادلانه‌تر ثروت منجر شود، که با تشویق سرمایه‌گذاری و کارآفرینی در مناطق کمتر توسعه یافته می‌تواند فشار بر رشد شهری و فشار بر زیرساخت‌ها و خدمات عمومی را در مناطق متمرکز کاهش دهد. بنابراین تمرکززدایی فرآیندی چند بعدی است و نشان دهنده دامنه و تنوع بسیار زیادی است و با وجود تحقیقات زیاد و اقدامات مختلف همچنان سردرگمی‌های ذهنی فراوانی به وجود آورده است و در طول دوره‌های مختلف زمانی با موفقیت و شکست همراه بوده است. اقدامات تمرکززدایی به صورت‌های مختلفی آغاز شده است و سیاست‌ها و راهبردهای گوناگونی با توجه به شرایط مکانی و زمانی مختلف صورت گرفته است اما همچنان روند حاکم مرکزگرا است و می‌توان گفت سیاست‌ها و راهبردهای تمرکززدایی بر روی کاغذ سیاستی واضح و صحیح است اما در عمل نتایجی به همراه نداشته است. عدم موفقیت را می‌توان به ساختار حکومتی واحد، عدم واگذاری اختیارات به سطوح منطقه‌ای و محلی، عدم توجه به تمامی مناطق کشور و توجه به یک یا چند منطقه خاص، عدم توجه به ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در سایر مناطق کشور و عدم برنامه‌ریزی منظم و اصولی دانست. بنابراین جهت موفقیت در بحث تمرکززدایی نیازمند زمان و توجه مستمر است و باید به صورت مرحله‌ای اجرا گردد. آنچه از ادبیات تمرکززدایی و تجارب جهانی مشخص است تمرکززدایی نیازمند در نظر گرفتن تمامی ابعاد تمرکززدایی است. زیرا با در نظر گرفتن تمام ابعاد مختلف تمرکززدایی می‌توان اطمینان حاصل نمود که حکومت‌های منطقه‌ای و محلی می‌توانند نیازهای شهروندان را با افزایش کیفیت و کارایی پاسخ دهند. همچنین رویکرد تمرکززدایی بر اساس شرایط ساختاری هر کشوری نتایج متفاوتی داشته است. بدین منظور جهت یک نتیجه مثبت و موفقیت آمیز مستلزم تجزیه و تحلیل وضعیت، اولویت‌بندی موضوعات، ظرفیت سنجی، مشخص کردن اصلاحات، نقش‌ها و مسئولیت‌ها و تعیین ذینفعان است.

References

- Ahmed, M. (2013). *Fiscal decentralisation and political economy of poverty reduction: Theory and evidence from Pakistan* (Doctoral dissertation, Durham University). Doi: [10.13140/RG.2.2.13312.87047](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.13312.87047)
- Akai, N., & Sakata, M. (2002). Fiscal decentralization contributes to economic growth: evidence from state-level cross-section data for the United States. *Journal of urban economics*, 52(1), 93-108. Doi: [10.1016/S0094-1190\(02\)00018-9](https://doi.org/10.1016/S0094-1190(02)00018-9)
- Albouy, D., Ehrlich, G., & Liu, Y. (2016). Housing demand, cost-of-living inequality, and the affordability crisis (No. w22816). National Bureau of Economic Research. Doi: [10.3386/w22816](https://doi.org/10.3386/w22816)
- Alfano, M. R., Baraldi, A. L., & Cantabene, C. (2014). *The Effect of the Decentralization Degree on Corruption: A New Interpretation* (No. 10/2014). EERI Research Paper Series. URL: <https://hdl.handle.net/10419/142673>
- Ali Khan, S. (2013). Decentralization and poverty reduction: A theoretical framework for exploring the linkages. *International Review of Public Administration*, 18(2), 145-172. Doi: [10.1080/12294659.2013.10805256](https://doi.org/10.1080/12294659.2013.10805256)
- Amin Nayeri, B., Bodaghlo, S., & Rafieian, M. (2018). Seven Urban Spatial Analysis Services Based on Distributive Justice Approach. *Urban Planning Knowledge*, 1(1), 55-69. (in Persian) Doi: [10.22124/upk.2018.8778.1009](https://doi.org/10.22124/upk.2018.8778.1009)
- Aritenang, A. F. (2016). The impact of state restructuring on Indonesia's regional economic convergence. ISEAS-Yusof Ishak Institute. URL: <https://B2n.ir/me7915>
- Arzaghi, M., & Henderson, J. V. (2005). Why countries are fiscally decentralizing. *Journal of public economics*, 89(7), 1157-1189. Doi: [10.1016/j.jpubeco.2003.10.009](https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2003.10.009)
- Awortwi, N. (2013). The past, present, and future of decentralisation in Africa: a comparative case study of local government development trajectories of Ghana and Uganda. In *Public Sector Reform in Developing and Transitional Countries* (pp. 46-60). Routledge. Doi: [10.1080/01900692.2010.514451](https://doi.org/10.1080/01900692.2010.514451)
- Bae, Y. (2016). Ideas, interests and practical authority in reform politics: decentralization reform in South Korea in the 2000s. *Asian Journal of Political Science*, 24(1), 63-86. Doi: [10.1080/02185377.2015.1120678](https://doi.org/10.1080/02185377.2015.1120678)
- Balisacan, A. M., Hill, H., & Piza, S. F. (2008). Regional development dynamics and decentralization in the Philippines: ten lessons from a "fast starter". *ASEAN Economic Bulletin*, 293-315. Doi: [10.1355/AE25-3D](https://doi.org/10.1355/AE25-3D)
- Barankay, I., & Lockwood, B. (2007). Decentralization and the productive efficiency of government: Evidence from Swiss cantons. *Journal of public economics*, 91(5-6), 1197-1218. Doi: [10.1016/j.jpubeco.2006.11.006](https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2006.11.006)
- Barca, F. (2009). Agenda for a reformed cohesion policy. Brussels: European Communities. URL: <https://B2n.ir/jb3453>
- Baum, D., Yagüe-Blanco, J. L., & Escobar, J. (2021). Capacity development strategy empowering the decentralized governments of Ecuador towards local climate action. *Journal of Cleaner Production*, 285, 125320. Doi: [10.1016/j.jclepro.2020.125320](https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.125320)
- Bellofatto, A. A., & Besfamille, M. (2021). Tax decentralization notwithstanding regional disparities. *Journal of Urban Economics*, 123, 103346. Doi: [10.1016/j.jue.2021.103346](https://doi.org/10.1016/j.jue.2021.103346)
- Bonyadi, N., & Ahmadi, B. (2018). Formulating the Basic Strategies to Monitor the Physical Changes in the Urban Areas of Iran. *Urban Planning Knowledge*, 2(3), 57-70. (in Persian) Doi: [10.22124/upk.2019.10687.1105](https://doi.org/10.22124/upk.2019.10687.1105)

- Brancati, D. (2006). Decentralization: Fueling the fire or dampening the flames of ethnic conflict and secessionism?. *International organization*, 60(3), 651-685. Doi: [10.1017/S002081830606019X](https://doi.org/10.1017/S002081830606019X)
- Carniti, E., Cerniglia, F., Longaretti, R., & Michelangeli, A. (2019). Decentralization and economic growth in Europe: for whom the bell tolls. *Regional Studies*, 53(6), 775-789. Doi: [10.1080/00343404.2018.1494382](https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1494382)
- Cheema, G. S., & Rondinelli, D. A. (Eds.). (2007). Decentralizing governance: Emerging concepts and practices. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt1261v1>
- Chen, Z., Li, Y., & Wang, P. (2020). Transportation accessibility and regional growth in the Greater Bay Area of China. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 86, 102453. Doi: [10.1016/j.trd.2020.102453](https://doi.org/10.1016/j.trd.2020.102453)
- Collins, C., & Green, A. (1994). Decentralization and primary health care: some negative implications in developing countries. *International journal of health services*, 24(3), 459-475. Doi: [10.2190/G1XJ-PX06-1LVD-2FXQ](https://doi.org/10.2190/G1XJ-PX06-1LVD-2FXQ)
- Conyers, D. (1983). Decentralization: the latest fashion in development administration?. *Public Administration and Development*, 3(2), 97-109. Doi: [10.1002/pad.4230030202](https://doi.org/10.1002/pad.4230030202)
- Di Liddo, G., Magazzino, C., & Porcelli, F. (2015). Decentralization, growth and optimal government size in the Italian regional framework (No. 0115). Doi: [10.1080/00036846.2017.1409417](https://doi.org/10.1080/00036846.2017.1409417)
- Economics, B. (2009). From subsidiarity to success: the impact of decentralisation on economic growth. *Brussels, Assembly of European Regions*. URL: <https://aer.eu/subsidiarity-success-impact-decentralisation-economic-growth/>
- Elheddad, M., Djellouli, N., Tiwari, A. K., & Hammoudeh, S. (2020). The relationship between energy consumption and fiscal decentralization and the importance of urbanization: Evidence from Chinese provinces. *Journal of environmental management*, 264, 110474. Doi: [10.1016/j.jenvman.2020.110474](https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2020.110474)
- European Commission. (2017). Supporting decentralisation, local governance and local development through a territorial approach engagement with civil society in external action. *Communication, COM(2017). EC, Brussels*. Doi: [10.2841/5468](https://doi.org/10.2841/5468)
- Falletti, T. G. (2004). A sequential theory of decentralization and its effects on the intergovernmental balance of power: Latin American cases in comparative perspective. Doi: [10.7274/26126179.v1](https://doi.org/10.7274/26126179.v1)
- Fernando, L. S. (2002). Theoretical Approach to Decentralization: An Introduction. *Journal of Management Science*. URL: <http://www.dr.lib.sjp.ac.lk/handle/123456789/917?show=full>
- Filippetti, A., & Sacchi, A. (2016). Decentralization and economic growth reconsidered: The role of regional authority. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 34(8), 1793-1824. Doi: [10.1177/0263774X16642](https://doi.org/10.1177/0263774X16642)
- Garreau, J. (1991). *Edge city: Life on the new frontier*. Anchor. URL: <https://www.jstor.org/stable/27894754>
- Gaulé, E. (2010). Public governance decentralization modelling in the context of reforms. *Public Policy and Administration*, 32(1), 47-60. URL: <https://cris.mruni.eu/cris/handle/007/12320>
- Gharehbaghi, K., Clarkson, I., Hurst, N., & Rahmani, F. (2020). Transportation development for regional infrastructure: Implications for Australian rural areas. *Transportation Research Procedia*, 48, 4003-4011. Doi: [10.1016/j.trpro.2021.04.002](https://doi.org/10.1016/j.trpro.2021.04.002)

- Glaeser, E. L., Kahn, M. E., & Rappaport, J. (2008). Why do the poor live in cities? The role of public transportation. *Journal of urban Economics*, 63(1), 1-24. Doi: [10.1016/j.jue.2006.12.004](https://doi.org/10.1016/j.jue.2006.12.004)
- Goel, R. K., Mazhar, U., Nelson, M. A., & Ram, R. (2017). Different forms of decentralization and their impact on government performance: Micro-level evidence from 113 countries. *Economic Modelling*, 62, 171-183. Doi: [10.1016/j.econmod.2016.12.010](https://doi.org/10.1016/j.econmod.2016.12.010)
- Gordon, P., & Richardson, H. W. (1996). Beyond polycentricity: the dispersed metropolis, Los Angeles, 1970-1990. *Journal of the American planning association*, 62(3), 289-295. Doi: [10.1080/01944369608975695](https://doi.org/10.1080/01944369608975695)
- Greg Lloyd, M., & Peel, D. (2006). Devolution, decentralization and dispersal: Asserting the spatiality of the public sector in Scotland. *European planning studies*, 14(6), 831-854. Doi: [10.1080/09654310500496180](https://doi.org/10.1080/09654310500496180)
- Hall, P. G., & Pain, K. (Eds.). (2006). *The polycentric metropolis: Learning from mega-city regions in Europe*. Routledge. Doi: [10.4324/9781849773911](https://doi.org/10.4324/9781849773911)
- Hao, Y., Gai, Z., Yan, G., Wu, H., & Irfan, M. (2021). The spatial spillover effect and nonlinear relationship analysis between environmental decentralization, government corruption and air pollution: Evidence from China. *Science of The Total Environment*, 763, 144183. Doi: [10.1016/j.scitotenv.2020.144183](https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.144183)
- Hobdari, M. N. A., Nguyen, V., Dell'Erba, M. S., & Ruggiero, M. E. (2018). *Lessons for effective fiscal decentralization in sub-Saharan Africa*. International Monetary Fund. Doi: [10.5089/9781484358269.087](https://doi.org/10.5089/9781484358269.087)
- Hooghe, L., Marks, G., & Schakel, A. (2010). *The rise of regional authority: A comparative study of 42 democracies*. Routledge. Doi: [10.4324/9780203852170](https://doi.org/10.4324/9780203852170)
- Hosseini, A., & Pourahmad, A. (2021). Explain the concepts and approaches of polycentricity urban regions; The conceptual framework. *Urban Planning Knowledge*, 5(2), 37-62. (in Persian) Doi: [10.22124/upk.2021.16155.1433](https://doi.org/10.22124/upk.2021.16155.1433)
- Ivanyina, M., & Shah, A. (2012). *How close is your government to its people? Worldwide indicators on localization and decentralization*. The World Bank. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/534401468340175192>
- Jain, M., & Korzhenevych, A. (2017). Spatial Disparities, Transport Infrastructure, and Decentralization Policy in the Delhi Region. *Journal of urban planning and development*, 143(3), 05017003. Doi: [10.1061/\(ASCE\)UP.1943-5444.0000379](https://doi.org/10.1061/(ASCE)UP.1943-5444.0000379)
- Ji, X., Umar, M., Ali, S., Ali, W., Tang, K., & Khan, Z. (2021). Does fiscal decentralization and eco-innovation promote sustainable environment? A case study of selected fiscally decentralized countries. *Sustainable Development*, 29(1), 79-88. Doi: [10.1002/sd.2132](https://doi.org/10.1002/sd.2132)
- Jütting, J., Corsi, E., Kauffmann, C., McDonnell, I., Osterrieder, H., Pinaud, N., & Wegner, L. (2005). What makes decentralisation in developing countries pro-poor?. *The European Journal of Development Research*, 17(4), 626-648.
- Karlström, K. (2015). Decentralization, corruption, and the role of democracy. Doi: [10.1080/09578810500367649](https://doi.org/10.1080/09578810500367649)
- Ke, S., & Feser, E. (2010). Count on the growth pole strategy for regional economic growth? Spread-backwash effects in Greater Central China. *Regional Studies*, 44(9), 1131-1147. Doi: [10.1080/00343400903373601](https://doi.org/10.1080/00343400903373601)
- Koo, J., & Kim, B. J. (2018). Two faces of decentralization in South Korea. *Asian Education and Development Studies*, 7(3), 291-302. Doi: [10.1108/AEDS-11-2017-0115](https://doi.org/10.1108/AEDS-11-2017-0115)

- Kundishora, P. (2009). An overview of decentralization and local governance in Eastern and Southern Africa. URL:
- Lessmann, C. (2011). Regional inequality and decentralization: an empirical analysis. *Environment and Planning A*, 44(6), 1363-1388. Doi: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/15701>
- Li, G., Guo, F., & Di, D. (2021). Regional competition, environmental decentralization, and target selection of local governments. *Science of The Total Environment*, 755, 142536. Doi: [10.1016/j.scitotenv.2020.142536](https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.142536)
- Litvack, J. I., Ahmad, J., & Bird, R. M. (1998). *Rethinking decentralization in developing countries*. World Bank Publications. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/938101468764361146>
- Liu, F., & Sun, W. (2020). Impact of active “organic decentralization population” policy on future urban built-up areas: Beijing case study. *Habitat International*, 105, 102262. Doi: [10.1016/j.habitatint.2020.102262](https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2020.102262)
- Liu, Y., & Zhou, Y. (2021). Territory spatial planning and national governance system in China. *Land Use Policy*, 102, 105288. Doi: [10.1016/j.landusepol.2021.105288](https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105288)
- Lozano-Espitia, I., & Julio-Román, J. M. (2015). Fiscal decentralization and economic growth: evidence from regional-level panel data for Colombia. *Borradores de Economía*; No. 865I. Doi: [10.32468/be.865i](https://doi.org/10.32468/be.865i)
- Lu, D. (2024). *Regional development and its spatial structure*. Springer. Doi: [10.1007/978-981-99-7683-6](https://doi.org/10.1007/978-981-99-7683-6)
- Maro, P. S. (1990). The impact of decentralization on spatial equity and rural development in Tanzania. *World Development*, 18(5), 673-693. Doi: [10.1016/0305-750X\(90\)90017-R](https://doi.org/10.1016/0305-750X(90)90017-R)
- McMillen, D. P., & McDonald, J. F. (1997). A nonparametric analysis of employment density in a polycentric city. *Journal of Regional Science*, 37(4), 591-612. Doi: [10.1111/0022-4146.00071](https://doi.org/10.1111/0022-4146.00071)
- Meenakshisundaram, S. S. (1994). *Decentralization in Developing Countries*. Concept Publishing Company. URL: <https://www.worldbank.org/en/search?q=Decentralisation%20in%20Developing%20Countries>
- Michel, D. P., & Scott, D. (2005). The La Lucia-Umhlanga Ridge as an emerging “edge city”. *South African geographical journal*, 87(2), 104-114. Doi: [10.1080/03736245.2005.9713833](https://doi.org/10.1080/03736245.2005.9713833)
- Montero, A. P., & Samuels, D. (2004). *Decentralization and democracy in Latin America*. University of Notre Dame Press. Doi: [10.2307/20034314](https://doi.org/10.2307/20034314)
- Neuman, M., & Hull, A. (2009). The futures of the city region. *Regional studies*, 43(6), 777-787. Doi: [10.1080/00343400903037511](https://doi.org/10.1080/00343400903037511)
- Oates, W. E. (1993). Fiscal decentralization and economic development. *National tax journal*, 46(2), 237-243. Doi: [10.1086/NTJ41789013](https://doi.org/10.1086/NTJ41789013)
- Oates, W. E. (1999). An essay on fiscal federalism. *Journal of economic literature*, 37(3), 1120-1149.
- Ocheni, S. I., & Agba, M. S. (2018). Fiscal decentralisation, public expenditure management and human capital development in Nigeria. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 7(1), 153. Doi: [10.2478/ajis-2018-0016](https://doi.org/10.2478/ajis-2018-0016)
- OECD. (2013). *Fiscal Federalism 2014 Making Decentralisation*. Paris: OECD. Doi: [10.1787/9789264204577-en](https://doi.org/10.1787/9789264204577-en)
- Panizza, U. (1999). On the determinants of fiscal centralization: Theory and evidence. *Journal of public economics*, 74(1), 97-139. Doi: [10.1016/S0047-2727\(99\)00020-1](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(99)00020-1)
- Parker, A. N., & Kirsten, J. (1995). Decentralization: Toward a revitalized strategy for rural development. *Agrekon*, 34(4), 242-249. Doi: [10.1080/03031853.1995.9524818](https://doi.org/10.1080/03031853.1995.9524818)

- Parr, J. (2005). Perspectives on the city-region. *Regional Studies*, 39(5), 555-566. Doi: [10.1080/00343400500151798](https://doi.org/10.1080/00343400500151798)
- Pius Kulipossa, F. (2004). Decentralization and democracy in developing countries: an overview. *Development in practice*, 14(6), 768-779. Doi: [10.1080/0961452042000284003](https://doi.org/10.1080/0961452042000284003)
- Pu, X., Zeng, M., & Zhang, W. (2024). Does fiscal decentralization really matter for public service satisfaction?. *Applied Economics*, 56(49), 6020-6038. Doi: [10.1080/00036846.2023.2267815](https://doi.org/10.1080/00036846.2023.2267815)
- Ribot, J. C. (2002). *African decentralization: local actors, powers and accountability*. Geneva: UNRISD. URL: <http://hdl.handle.net/10919/65404>
- Rodríguez-Pose, A. (2008). The rise of the “city-region” concept and its development policy implications. *European planning studies*, 16(8), 1025-1046. Doi: [10.1080/09654310802315567](https://doi.org/10.1080/09654310802315567)
- Rodríguez-Pose, A., & Ezcurra, R. (2011). Is fiscal decentralization harmful for economic growth? Evidence from the OECD countries. *Journal of Economic Geography*, 11(4), 619-643. Doi: [10.1093/jeg/lbq025](https://doi.org/10.1093/jeg/lbq025)
- Rodríguez-Pose, A., & Gill, N. (2003). The global trend towards devolution and its implications. *Environment and planning C: Government and Policy*, 21(3), 333-351. Doi: [10.1068/c0235](https://doi.org/10.1068/c0235)
- Rondinelli, D. A. (1981). Government decentralization in comparative perspective: theory and practice in developing countries. *International review of administrative sciences*, 47(2), 133-145. Doi: [10.1177/002085238004700205](https://doi.org/10.1177/002085238004700205)
- Rondinelli, D. A., Nellis, J. R., & Cheema, G. S. (1983). Decentralization in developing countries. *World Bank staff working paper*, 581, 13-28. URL: <https://B2n.ir/bm2408>
- Rondinelli, D.A., Cheema, G.S. eds., (1983). Decentralization and development: policy implementation in developing countries. *Beverly Hills: Sage*. URL: <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:002107210>
- Rumbach, A. (2016). Decentralization and small cities: Towards more effective urban disaster governance?. *Habitat International*, 52, 35-42. Doi: [10.1016/j.habitatint.2015.08.026](https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2015.08.026)
- Salvati, L., Venanzoni, G., & Carlucci, M. (2016). Towards (spatially) unbalanced development? A joint assessment of regional disparities in socioeconomic and territorial variables in Italy. *Land Use Policy*, 51, 229-235. Doi: [10.1016/j.landusepol.2015.11.013](https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2015.11.013)
- Schneider, A. (2003). Decentralization: Conceptualization and measurement. *Studies in comparative international development*, 38(3), 32-56. Doi: [10.1007/BF02686198](https://doi.org/10.1007/BF02686198)
- Sekkat, K. (2017). Urban concentration and poverty in developing countries. *Growth and Change*, 48(3), 435-458. Doi: [10.1111/grow.12166](https://doi.org/10.1111/grow.12166)
- Sepulveda, C. F., & Martinez-Vazquez, J. (2011). The consequences of fiscal decentralization on poverty and income equality. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 29(2), 321-343. Doi: [10.1068/c1033](https://doi.org/10.1068/c1033)
- Shankar, R., & Shah, A. (2003). Bridging the economic divide within countries: A scorecard on the performance of regional policies in reducing regional income disparities. *World development*, 31(8), 1421-1441. Doi: [10.1016/S0305-750X\(03\)00098-6](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(03)00098-6)
- Sharma, C. K. (2006). Decentralization dilemma: measuring the degree and evaluating the outcomes. *The Indian Journal of Political Science*, 49-64. URL: <https://mpr.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/204>
- Sherwood, F. P. (1968). *Devolution as a problem of organization strategy*. Comparative Administrative Group, American Society for Public Administration. URL: <https://catalog.hathitrust.org/Record/007988054>

- Silverman, J. M. (1990). *Public Sector Decentralization: economic policy reform and sector investment programs*. Public Sector Management Division, Africa Technical Department, Africa Region, World Bank. URL: <https://B2n.ir/ze6274>
- Smoke, P. (2015). Rethinking decentralization: Assessing challenges to a popular public sector reform. *Public Administration and Development*, 35(2), 97-112. Doi: [10.1002/pad.1703](https://doi.org/10.1002/pad.1703)
- Song, J., Geng, L., Fahad, S., & Liu, L. (2022). Fiscal decentralization and economic growth revisited: an empirical analysis of poverty governance. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(19), 28020-28030. Doi: [10.1007/s11356-021-18470-7](https://doi.org/10.1007/s11356-021-18470-7)
- Sutiyo, & Maharjan, K. L. (2017). *Decentralization and Rural Development in Indonesia*. Berlin: Springer. Doi: [10.1007/978-981-10-3208-0](https://doi.org/10.1007/978-981-10-3208-0)
- Talitha, T., Firman, T., & Hudalah, D. (2020). Welcoming two decades of decentralization in Indonesia: a regional development perspective. *Territory, Politics, Governance*, 8(5), 690-708. Doi: [10.1080/21622671.2019.1601595](https://doi.org/10.1080/21622671.2019.1601595)
- Thießen, U. (2000). *Fiscal federalism in Western European and selected other countries: centralization or decentralization? What is better for economic growth?* (No. 224). DIW Discussion Papers. Doi: [10.1007/978-3-642-57598-3_18](https://doi.org/10.1007/978-3-642-57598-3_18)
- Tiebout, C. M. (1956). A pure theory of local expenditures. *Journal of political economy*, 64(5), 416-424. URL: <https://www.jstor.org/stable/1826343>
- Tosun, M. S., & Yilmaz, S. (2010). Decentralization, economic development, and growth in Turkish provinces. *Emerging Markets Finance and Trade*, 46(4), 71-91. URL: <https://www.jstor.org/stable/25758818>
- Tselios, V., Rodríguez-Pose, A., Pike, A., Tomaney, J., & Torrisi, G. (2012). Income inequality, decentralization, and regional development in Western Europe. *Environment and Planning A*, 44(6), 1278-1301. Doi: <https://doi.org/10.1068/a44334>
- Turner, M., & Hulme, D. (1997). Governance, Administration, and Development, Kumarian. Doi: [10.1007/978-1-349-25675-4](https://doi.org/10.1007/978-1-349-25675-4)
- UN-HABITAT (2013). Fiscal decentralization in Zambia, Nairobi: UN-HABITAT. URL: <https://B2n.ir/wr1835>
- Utomo, T. W. W. (2009). Balancing decentralization and deconcentration: emerging need for asymmetric decentralization in the unitary states. *GSID Discussion Paper*, (174), 1-30. URL: <http://hdl.handle.net/2237/14059>
- van Der Zwet, A., Bachtler, J., Ferry, M., McMaster, I., & Miller, S. (2017). Integrated Territorial and Urban Strategies-How are ESIF Adding Value in 2014-2020?. URL: <https://B2n.ir/sk8610>
- Vaziri Nasirabad, A., Zakerhaghighi, K., & Baghdad, A. (2020). Explaining the Model of Integrated Urban Land Governance for Effective Urban Land Policy and Management in Developing Countries (Case Study: Iran and Gorgan). *Urban Planning Knowledge*, 4(3), 67-87. (in Persian) Doi: [10.22124/upk.2020.15716.1401](https://doi.org/10.22124/upk.2020.15716.1401)
- White, S. (2011). Government decentralization in the 21st century. *A Literature Review: A Report of the CSIS Program and Crisis, Conflict and Cooperation*, CSIS, Washington, DC, December. URL: <https://www.csis.org/analysis/government-decentralization-21st-century>

- Wijayaratna, C. M. (2004). Role of local communities and institutions in integrated rural development. *Role of local communities and institutions in integrated rural development*, 34-62. Doi: <https://www.apo-tokyo.org/wp-content/uploads/2014/07/pjrep-icd-se-3-01.pdf>
- Yang, Y., Liu, Y., Li, Y., & Li, J. (2018). Measure of urban-rural transformation in Beijing-Tianjin-Hebei region in the new millennium: Population-land-industry perspective. *Land use policy*, 79, 595-608. Doi: [10.1016/j.landusepol.2018.08.005](https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.08.005)
- Zhai, X. Q., Xue, R., He, B., Yang, D., Pei, X. Y., Li, X., & Shan, Y. (2022). Dynamic changes and convergence of China's regional green productivity: A dynamic spatial econometric analysis. *Advances in Climate Change Research*, 13(2), 266-278. Doi: [10.1016/j.accres.2022.01.004](https://doi.org/10.1016/j.accres.2022.01.004)